PETR KMÍNEK.

PROF. DRU. J. STUPECKÉMU PŘÁTELSKY VĚNOVÁNO.

Psáno roku 1889.

Emanuel Kmínek.

I.

V neděli odpoledne brzo po obědech ulehl si Emanuel Kmínek, sousedа radní nevelkého města v jižních Čechách, na nízkou, starou pohovku, potaženou pruhovatou látkou barev už hrubě vybledlých. Prve nežli tak učinil, odvázal si s krku černý, hedvábný šátek i náprsenku pěkně vyžehlenou a položil je vedle sametové vesty na postel, zastřenou bělostným povlakem.

Uloživ se dal pravici za hlavu, chvilku supal i odkašlával, až pak se utišil. Zrak jeho bloudil z počátku

po dřevěném stropě šedě natřeném a štětkou různými barvami „na mramorovo“ drobně postříkaném, pak po stěně čistě vybílené, po dvou jejích kamenorytinách nad posteli, spodobujících Spasitele a Pannu Marii s hořícími srdci; posléze se stočil nad pohovku, kdež visela vedle staré kytary šavle na zlatolesklém, poněkud už sešlém opásání, pečlivě vyciděná, lesknoucí se jako stříbro. Na šavli té prosté rukojeti zrak jeho utkvěl a hleděl na ni upřeně, až ho dřímota počala přecházeti, stahujíc mu častěji a častěji zahnědlá víčka.

Nic kolem nerušilo sladkou moc lichotného spánku. Náměstí před okny v záplavě srpnového slunce bylo v tom úpalu, jako by je vyplákl. A ve světnici pana radního rozkládal se příjemný stín a vanul libezný chlad, a nikdo také nerušil hlubokého jejího ticha. Jen z kuchyně vedle ozývalo se polootevřenými dveřmi šplouchání, jak tam nádobí oplakováno; ale zvuk ten byl uspanlivý, a pan radní byl na něj tak zvyklý jako na nedělní, odpolední spánek. A tak usnul spokojeně, zrak na šavli upíraje.

Tak usínal každé neděle, každého svátku, a po každé odpoledne, když se mimořádně po obědě na pohovku uložil. A tu také po každé nastalo i v kuchyni hluboké, nerušené ticho, když tam umlklo pošplachování vodou a zvuk rozestavovaného nádobí. Dnes však tam klaply dvéře, což nebylo v pořádku, jednou, dvakráte, bylo u nich slyšeti tlumený hovor, pak klaply zas a po té dokonce se otevřely druhé dvéře, z kuchyně do světnice vedoucí. Jimi se tam pátravě vychýlila nemladá ženská, asi čtyřicetiletá, vysedlé brady, tenkého, nepěkného nosu, mající kostěný vysoký hřeben ve vlasech, oděná lehkou letní jupkou.

Černé, pichlavé oči její tkvěly na spícím, jako by ho chtěly probuditi. Ale neprobudily. Radní spal tvrdě; dlouhé, suché jeho tělo se ani nehnulo. Jen

pravicí bezděky mávl, aby zaplašil dotěrnou mouchu vsednuvší na jeho osmahlý obličej zatuplého nosu, s prokvetlými, krátkými kniry, dost už vrásčitý a silně zapadlých tváří. Hospodyně chvilku čekavši, zase do kuchyně ustoupila, a zase tam klaply dvéře, jednou, dvakrát; pak se zas ukázala mezi dveřmi její hlava s kostěným vyřezávaným hřebenem. Váhavši maličko vstoupila Frony až i k samé pohovce, chtíc spícího probuditi. Neslať novinu a nemohla se dočekati — — Než rozmyslila se a zase odešla do kuchyně a z té ven na síň vědouc, jak by si hospodáře a bratrance svého pohněvala, kdyby ho vytrhla z nejchutnějšího spánku. Po té nastalo ve světnici i v kuchyni úplné ticho a trvalo drahnou chvili až do nešporů. Když na ně vyzváněli, vešla hospodyně zcela jistě do pokoje, neboť obvyklý čas spánku minul. Tak to bylo každé neděle, a to bylo také dnes. Ano radní se patrně ještě o něco dříve probudil, neboť už na síni zaslechla drnkání na starou kytaru. Když vstoupila do kuchyně, začínal hospodář jednu ze svých v tuto chvíli obvyklých. Maje levou tvář od ležení ještě zardělou, přecházel zvolna světnicí a vyšeptalým hlasem affektovaně zpíval:

Nuže, urá! Statní bratři,
táhněme za praporem.
Lev náš s něho na nás patří
hrdě pna se nad sborem.
Vzhůru každý nes své čelo,
sraz se s druhy v jedno tělo!
„K předu“ naše heslo jest,
vítězství pak naše čest!

Frony znala dobře tu píseň, ale přece čekala, až sloha dopěna. Vědělať, jak radní vždy nemile nesl, vyrušil-li ho kdo v jeho zpívání i v nadšení.

„Vítězství pak naše čest!“ opakoval, nutě se dutý hlas sesíliti, a již také drnkal na strunách přechod ke sloze druhé. Než rázem ustal a zamračiv se obrátil se po hlase ke dveřím po své hospodyni.

„Víš-li pak, co nového?“ ohlašovala nedočkavě Frony a nedočekavši se odpovědi rychle dodala: „Beránek umřel.“

„Cože?!“ zvolal radní, a šedé oči jeho pod hustým obočím se rozšířily.

„Ano, Beránek! Právě teď po obědě —“

„František?“

„Ne, Tomáš —“

„Jakže! Tomáš! Desátník!“

„Ano, on, kaprál. Šel na zahradu, chtěl si ve chladu sedřímnout, a jak sedal pod starou jabloň, svalil se, a bylo po něm.“

Kmínek na chvilku mlčel. Pak zvolal:

„Zase jeden!“ a tónem zrovna deklamačním dodal: „Poslední desátník!“

Pak obrátiv se k sestřenici pravil strojeně vážně, temným hlasem: „Odejdi!“

Frony ani nehlesnuvši odešla, prosta teď břemene noviny. Radní pak snad na znamení smutku nechal hry a zpěvu a položil kytaru strunami vespod na pohovku. Pak přistoupiv ke stolu stojícímu v rohu, vyňal z něho kalendář, z kalendáře zažloutlý arch rukodílného papíru, vzal z okna kalamář i péro a sednuv na prostou židli, nastrčil na oči kované brejle (byl dalekozraký) a po té rozbalil dotčený arch.

Arch byl pěkně na rubriky vylinován a měl nápis: „Rozdělení Setniny.“ V levém rohu stálo: „Setnina M . ská.“ Pod tím pak ještě nad rubrikami byla jména třinácti hudebníků té setniny. V pravo rohu bylo napsáno: „Národní garda Česká.“ Pod tím pak, také ještě nad rubrikami: „Důstojnost konající

Setniny službu. Setník: Emanuel Kmínek.“ Po něm zaznamenáni nadporučík, poručík, dva šikovatelé, praporečník a dva bubeníci.

Rubriky pod tímto obsahovaly nejprve jména a příjmení desíti desátníků, pak šedesáti obecných gardistů. Pod rubrikami byla přísná poznámka: „Každý pan desátník má ke každému shromáždění mužstvo svoje v pořádku předvesti. V M . dne 3. Prosince 1848.“

To vše bylo psáno velmi vypsanou, úhlednou rukou, a to latinkou; podepsáno však písmem drsnějším a švabachem: „E. Kmínek, setník, místní velitel.“ Umělé manu propria bylo velkopansky zakončeno tak hrubou čarou, že nožičky brkového péra se při tom škrtnutí jistě do kořán vyvrátily.

E. Kmínek, někdy náčelník toho sboru a „místní velitel“, maje okuláry na očích vážně přehlížel zažloutlý ten seznam, jako starý hetman registra kozácká. Největší všech vojsk a gard nepřítel nadělal v setnině za těch skoro třicet roků notných mezer. Zbytek její neměl kromě setníka již ani jediného důstojníka. I praporečník nedávno na věky odešel, a ze dvou šikovatelů zbyl jen jediný, a ten ještě pro zlost pana setníka. Toho by byl nejspíše oželel, raději nežli Beránka Tomáše, desátníka, jenž i v šatě občanském zachovával čest i poslušnost panu setníkovi a neodmlouval, aniž vykládal své rozumy jako šikovatel Chvála, obecní tajemník, jenž dle domnění setníkova nad míru si na tom zakládal, že měl několik latinských škol.

Setník bývalé gardy a někdy místní velitel namočiv péro vznesl je nad rubriku desátnickou, kdež u všech jmen mimo jedno, jakož i při mnohých jménech obecných gardistů černaly se osudné křížky.
A nyní měl přibyti nový, u jména posledního desát-

níka: Beránka Tomáše. Setník se zamyslil. Náhlá ta zpráva vtrhla ho do roku osmačtyřicátého, kam bez toho často v mysli zacházel, do roku, jenž byl jeho chloubou a na nějž nemohl zapomenouti. Zašel zase do roku, kdy na třpytícím se opásání tam tu šavli, kterou tasíval před svou setninou. Tou šavlí salutoval před B . . . ckým panem hrabětem, tenkráte vrchním velitelem spojených gard celého kraje Praheňského, kdy on, Emanuel Kmínek, byl místním velitelem tohoto města, kdy mu také říkali „pane plackomandant", a kdy v tomto starém jejich domě bylo ustavičně živo, opravdu jako na plackomandu.

Jiný byl tenkráte život, jiní lidé, kteří něčemu rozuměli a věděli, co to je setník a místní velitel. Ale teď! Nová doba, noví lidé; starší vymírají a ti, co tu ještě jsou, mizerně se změnili zapomínajíce na to, co bylo, co opravdu něco bylo.

Pravice Kminkova se uložila na zažloutlý arch, kdež se černalo křížků jako na hřbitově, a přimalovala ještě jeden. Tomáš Beránek, poslední desátník bývalé gardy M . . . ské, měl odbyto. Setník povzdechl a maně se ohledl oknem ven na stichlé, mrtvé náměstí ve slunečném žáru. Kde jsou ty časy, kdy se tam hemžilo lidem okolo setniny, před níž on velel hlasem velikým, až se to městečkem rozléhalo, on v uniformě s lesklými portami, v červené čapce — — Té krásy a slávy!

„Emánku!" ozvalo se mezi dveřmi. „Už půjdou z kostela!" Sestřenice tak připomínala, vědouc, co tou dobou bývá u Emánka na řadě. Na ta slova vytrhl se jadní hned ze svých myšlének a posypav křížek dosud se lesknoucí pískem, složil arch do kalendáře a uložil registra gardistská zase pečlivě do stolu. Po té dal si uvázati náprsenku i černý šátek, sestřenice to udělala, a vzal si ze tmavé dědičné skříně

jakousi blusu či plantu s polovičními červenými výložky a s hvězdami. Pak připjav šavli, kterou mu Frony sňala, dal na hlavu čapku, kterou mu také Frony, a to velmi ochotně, vyňala ze škatule ve skříni chované. Čapka byla na způsob důstojnické, jenže červená, arci poněkud vyrudlá, s velkým stinidlem a černým lesklým řemínkem nad ním. S plantou, čapkou a šavlí vjel do Kmínka jiný duch. Teď už nebyl radní města M., ale setník M . . . ské gardy a místní velitel. —

Hubená postava jeho se natáhla, vzpřímila, obličej nabyl vážnosti, ano spíše výrazu vojenské přísnosti a sebevědomí. Sebevědomě také Kmínek vyšel ze světnice. — Šavle jen řinčela, a bylo ji ještě ze síně slyšeti.

Frony, jež tak horlivě a ochotně mu pomáhala, jako by náležitě rozuměla jeho jednáni a oceňovala jeho minulost, hleděla za ním naslouchajíc. Na jejím obličeji zjevil se v ten okamžik patrný úsměšek, na rtech i v pichlavých očích.

II.

Z kostela, jenž stál stranou náměstí, ozýval se hlas varhan a nešporní zpěv. — Před kostelem bylo prázdno; ani ve stínu dvou košatých lip, u zvonice vedle kostela o sobě stojících, nikdo neseděl. Jen nahoře v okně bílé zvonice, nad korunami rozložitých lip stál zvonik, za město na cestu vyhlížeje. Očekával tudy pohřeb ze vsi. Dříve však nežli smutný průvod, zahledl tam kočárek tažený jedním koněm, kvapícím směrem do města.

Za nedlouho hrčel pak prostý ten povoz nedlážděnou ulicí, vedoucí také kolem kostela. Když až k němu dojel, zastavil se náhle pod lipami. Z kočáru

vystoupil dosti hbitě důstojník ne již mladý, v bílém kabátě s červenými výložky. Po několika kamenných schodech zamířil rovnou do kostela.

Tam už umlkl varhan hlas i zpěv. Kněz se modlil litanie a všecko shromáždění mu odpovídalo. Pobožnost alespoň těm u hlavních dveří pojednou porušil, ač bezděky, vstoupivší důstojník. Byltě to zjev ve městě ode dráhy odlehlém tak vzácný, že se po něm ohlížel, kde kdo byl. Důstojník, pokřižovav se, zamyšleně hleděl před se kostelem; záhy však poznal, jak vytrhuje, a proto náhle se obrátiv pokropil se z kropenice a vyšel ven. Neodešel však přímo. Bral se kolem celého kostela, rozhlížeje se po něm i vůkol. U pobočních dveří potkal chlapce a toho se zeptal, je-li Fiala ještě kostelníkem. Hoch překvapený uniformou byl také i otázkou překvapen. Posléze odpověděl:

„Ne — ten už dávno umřel.“

„A kdo je teď kostelníkem?“

„Vrátný —“

„Krejčí?“

„Ne, hodinář.“

Toho zase důstojník neznal.

„Je-li Fanfule, hrobař, ještě na živu?“ ptal se důstojník nanovo.

„Není, také umřel. Teď je hrobařem jeho syn.“

„Tak,“ řekl jen důstojník a sáhnuv do kapsy dal hochovy dva krejcary. Po té vyšel od kostela, ale ne ke kočáru, nýbrž ke zvonici. Vida, že je otevřena, vstoupil bez okolkův a stoupal po strmých, točitých schodech dřevěných, už notně vyšlapaných. Tu byl chlad a ticho. Jím ozývalo se toliko jednotvárné cvakání velikého kývadla a zvuk koleček v hodinovém stroji. —

Mladý zvoník nahoře nemálo se podivil, když otvorem v podlaze, kdež už nebylo schodů, nýbrž jen hrubý žebřík, vynořila se vojenská čapka se zlatým prýmkem, pak červené výložky, bílý kabát — a pak celý důstojník, udýchaný, zardělý. Vítal ho uctivě a v rozpacích. Zbavil se jich však záhy, když důstojník pohlednuv na něj bystře, hned mu řekl a uhodl, že je asi z Bláhova rodu, a dal se s ním do hovoru. O sobě však nic nepověděl, jen to:

„Tady jsem se něco nabýval a nazvonil.“

A přistoupiv k oknu hleděl na město i na krajinu kolem, půvabnou jmenovitě teď v plném odpoledním světle. Mladý zvoník s obstárlého důstojníka postavy prostřední, ne silné, s prošedivělými kníry, ani oka nespustil. Všiml si, jak se zamyslil, jak si povzdychl . . A v tom už důstojník obrátiv se pravil: „Taky jsme tu vyhlíželi posvícení i svatby — s Tomanem Janem. Co dělá? Znáte-li ho?“

„Sedláře, prosim?“

„Ano, a což Baloušek Josef?“

„Ten byl tady řeznikem —“

„Byl? Už není?“

„Vystěhoval se do Ameriky, a Toman, sedlář, prosim, ten umřel — letos. — A dnes umřel Beránek, Tomáš, jestli snad ráčili —“

„Ten byl mladší — hm — to tu nějak umíráte —“

A důstojník rozhlednuv se ještě jednou kolem, po zvonech i oknem, vyňal zpod kabátce pouzdro a daroval z něho zvoníkovi pěkně kropenaté kuba. Pak se dal na zpáteční cestu. Ani se nenadál, že se na zvonici tak dlouho zdržel. Bylo zatím po nešporách, a lidé šli už z kostela. A tak neunikl jejich pozornosti. Kočárek musil mezi nimi hlavní ulicí. Každý se teď ohledl a ohlížel po neznámém důstojníkovi, jenž si také všech bedlivě všímal. Tu tam ho uctivě

pozdravili, a on zdvořile poděkoval; ale také sám pozdravil, a to starého Svojše a starou Zvěřinku, která ani svým očím věřiti nechtěla, že by ji takový vojanský pán pozdravil a jí rukou kynul.

Zatím dojel povoz na náměstí, kterým se proud lidí rozcházel jako na praménky nebo zarážel na menší skupiny. Důstojník rozhlednuv se nevelkým, nedlážděným prostranstvím, po němž už teď delší stín kamenné statue, prostřed stojící, se rozkládal, po domech kolem většinou přízemných, ukázal pak kočímu na jednopatrové stavení žlutě natřené s copovým, podivným štítem.

Tam už před tím zraky všech kolem jdoucích se obracely. V průjezdě stál v červené čapce a gardistské plantě s výložky a hvězdami radní Kmínek. Stál nehnutě jako socha, opíraje se rukama o šavli, postavenou mezi kolena. Osmahlá tvář jeho, hubená, zapadlých tváří a vyvstalých lícních kostí hleděla vážně, až mračně, ale ještě více sebevědomě před se, jako by neznala, jako by si nevšímala tohoto pokolení, kolem se ubírajícího.

Tu ten z toho pokolení vida ztrnulého „místního velitele“ se usmál, ušklíbl, tu ten druhého šťouchl — upozorňuje, — ale „setník místní velitel“ toho všeho neviděl dnes jako jindy, kdy tu také po nešporách obyčejně stával. Jen když někdo pozdravil, hnul pravicí a přitiskl ji k čapce na pozdravení. Pak opět mu ruka sklesla na šavli a stál zase jako vytesaný.

Teď k jeho domu přihrčel kočárek s důstojníkem a také se tam zastavil. Důstojník už kousek před stavením vyskočiv, bral se rychle do průjezdu. Stanuv před gardovým setníkem prohlížel si ho zvědavě, pak se bezděky usmíval a nepoděkovav ani na Kmínkovo vojenské pozdravení, pojednou zvolal:

„Tys to přece! Emane! Já myslil, že to je nějaká vosková figura z panoramy! A to ty! Pozdrav tě Pán Bůh!“

Nečekaje na odpověď objal svého bratrance a chytnuv ho pod paždí, chtěl s ním do světnice. Setník se poněkud vzpíral.

„Ale pojď — jen pojď —“ nutil důstojník, „lidé se zastavují.“ A vesele dodal: „Prosím tě — co to děláš — co to máš na sobě?“

„Ty jsi zapomněl, Petře!“ odvětil radní chmuře čelo, „ty už neviš! Byl jsem setníkem — a —“

„Ah, ah — pane setníku!“ zvolal důstojník. — „Pardon — a já nadporučík ani jsem nevzdal čest!“

To už bylo na schodech, jichž několik vedlo z průjezdu do světnice. Důstojník si povšiml, že bratranec nad jeho řečí zasmušoval tvář, ale nedbal toho.

V tom už se zjevila Frony ve dveřích. Ta vítala hosta s velikou, až nápadnou radostí. „Poznala jsem tě hned,“ volala nabízejíc mu židli. „Ale hned! Nic jsi se nezměnil —“

„No, no — víš, změnil a hodně, a ty také — jen si to nezapírejme. Hromada let! — A na faře už nejsi — to jsem slyšel. A hezkys prý poděděla po farářovi?“

Frony se bránila, zapírala, zamlouvala. Poznámka, že se hodně změnila, jí tuze nezalichotila. Pro hosta však na setníka a hospodáře nezapomněla Jak s důstojníkem hovořila, odepínala radnímu šavli, kterou zase pověsila, sňala mu čapku i plantu a všecko zase pěkně a pečlivě uložila. Pak chvátala do kuchyně udělat svačinu hosti na uvítanou.

Jako Samson pozbyv vlasů pozbyl síly, tak také setník a místní velitel bez šavle a čapky se měnil a značně roztál. Tvář jeho se poněkud vyjasnila a ho-

vorněji se bratrance vypřával, odkud dnes jede a zdali jen k nim, sem, nebo někam dál?

„Ah, jedu, brachu, jedu na předposlední stanici — do pense, kamaráde. A rád bych zůstal tu, v rodišti. A ty — vida — já myslil, že tu bude dětí jako kuželek — že je budu exercírovat — a ty —“

„Já se již neožením. Dokud byla matka, to víš — a když zemřela — Oh, meine Mutter!“ zvolal pojednou Kmínek emfaticky a položil čelo do dlaně.

„No, no, Emánku,“ konejšil ho nadporučík zcela klidně, patrně nevěře tomu projevu citovému. „Ostatně máš dobrou hospodyni. Jak pak je tu Frona dlouho?“

„Dvě léta. Má sice své Launen, ale rozumí mně,“ a pohled Kmínkův utkvěl na šavli, jako by chtěl naznačiti, v čem mu jmenovitě rozumí.

„Ale jdi!“ zvolal důstojník a pleskl mu po koleně. „Co pak jsi ještě nezapomněl?“

„Zapomenout? Já?“

„Eh, vždyť to byly jen hračky!“

„Garda že byla hračka? Pak je vojna také hračka!“ zvolal prudce Kmínek a zarděl se.

„Někdy je, a tuze drahá,“ odvětil vesele nadporučík, nedbaje pohnutí bratrancova. — „A také omrzí,“ dodal.

V tom Frony přinesla kávové náčiní a pak kávu s pečivem; hovor z nešťastného vojančení záhy jinam zaveden. Hlavně na rodinné záležitosti. Mluvili o svých rodičích, obzvláště o Kmínkově nebožce matce, o příbuzných. V tom měla Frony slovo. Vědělať nejvíce a vypravovala velmi chutě, tu s povzdechy, tam s ostrými poznámkami nebo útrpným krčením ramenou. Z tet a strýců a bratranců i sestřenic došlo také na jejich děti. Tu bylo nadporučíkovi, jenž mnoho let nebyl ve svém rodišti, nejvíce vysvětlivek potřebí.

O dětech svých příbuzných věděl nejméně, o mnohých vůbec nic, ani jich neznaje. Důstojník záhy postřehl, že sestřenice nerozděluje správně světla a stínů, že je nanáší ve svém líčení dle osobní své přízně. Nejvíce se mu to zdálo, když vypravovala o synovi nebožtíka Vincence Tomana, jaký je to dareba, ničemný člověk, že se tatík pro něj utrápil, ale že mu to trochu patřilo, protože hocha nevedl, jak měl.

Na bratranci Vincencovi a jeho synovi, na něž měla patrně spadeno, byla by se Frony ještě hodnou chvíli vozila; ale nadporučík zatočil řeč na jejího vlastního bratra, a začal o něm, jak ho jednou až v Chorvátsku vyhledal, když tam ležel posádkou v Senji. Frony počala povzdychovati a očima kroutiti, že bratr byl nešťastný člověk, že se nešťastně oženil, to že všechno ona, švakrová, udělala, že nechal všeho a šel do světa. — Ale ustala hned a v duchu silně se zamrzela, když nadporučík bez ohledu zastal se její švakrové, že nebyla asi všim vinna, protože on, Fronin bratr, byl lehký člověk, jak se o tom sám tenkráte v Senji přesvědčil, že mu tam dal dvě košile a něco peněz, a to vše že ihned, sotva že od něho vyšel, propil a ještě divně o něm, o důstojníkovi, mluvil, co mu dal, že to je čistý strýček.

„Co jsem mohl, dal jsem mu. Co pak také lajtnant, to jsem byl ještě lajtnantem, co pak má také nazbyt? Já to pro nic nepovídám, ale abyste věděli, kdyby byl snad Frantík nějak o mně mluvil, že jsem ho divně odbyl —“

Frony ujišťovala, že ne, že si František tuze chválil, jak ho pan strýček pěkně přijal, ale hned otočila řeč na byt, jak si to nadporučík myslí.

„Jak si to myslím. Dnes abyste mne tu nechali na noc, a zítra si už nějaký byt najdu. Mnoho nepotřebuju. Pokojík a kuchyňku — a dost —“

„No — o to nebude zle," mínila Frony a pohled její tkvěl na panu radním, jenž dobře porozuměv pravil:

„Nahoře bychom to tak měli. — Ale nevím, bude-li ti vhod. Víš, při hospodářství — dost mnoho hluku —"

Ale nadporučík byl tím spokojen mině, že jej hospodářství od jakživa těšilo, jen jestliže by on nepřekážel —

Frony, ač si dnes zrovna na uvítanou udělal u ní alespoň dva vroubky, nic proti tomu neměla, a pan radní úplně souhlasil, ano vesele se usmál, když nadporučík, nevěda, bezděky mu zalichotil, praviv vesele a beze všeho úsměšku:

„To bude, Emánku, pěkné — víš, dva oficíři v jednom domě! Ale my se sneseme, pane setniku." A obrátiv se k Frony dodal: „A my také. Vím, co to je subordinace."

Usmála se také, ale cítila žihadlo.

Když pak po večeři nadporučík Petr Kmínek odebral se do svého pokojíka, a Frony s radním osaměla, řekla:

„Má ostrý jazyk. Jako by byl jakživ ani jehlu neměl v ruce. Jako by byl od narození oficírem, jako by žádný jiný nebyl oficírem než on!"

Emanuel Kmínek vypjal prsa.

„To on byl ještě sprostým," pravil, „když já už byl hejtmanem a místním velitelem!"

„A pravda že. — Ale že má tolik kuráže, to si myslím, že má také dost těchhle" — a pohybem palce i ukazováčku naznačila peníze. „Bodejť by neměl," dodala. „Sám člověk — a byl teď u magacínu, jak povídal — a to se dá něco dělat — Tam on si

jich nasušil — No, je hezky, že neostal ve světě, že si vzpomněl na své rodiště.“

A při tom myslila, že by tu po něm mohlo něco ostati. — —

III.

Stará Zvěřinová ani nevěřila, že ten vojanský pán *ji* z kočáru pozdravil a rukou kynul. Tvrdila, že to byla jistě zmýlená. Teprve když se pak rozneslo, že ten oficír byl Petr Kmínek, teprva potom uvěřila, ač se zase nepřestala diviti, jak že ji tak hned poznal.

„To jsou léta, to jsou léta! Bratr Vincenc je chudák víc nežli čtyřicet let v zemi, no, a spolu byli, on Petr Kmínkův, jako ten oficír, na vandru. Spolu, já byla tehda ještě mladá holka — Dobře se pamatuju, jak jsme oba vyprovázeli, nebožtík starý Kmínek a naše matka až za město na vršek k božím mukám, a když jsme šli okolo pivovaru, nebožka paní stará, Čistecká, naše i Kmínkova kmotra, podala chasníkům kytky a povídá, dobře si to pamatuju: ‚Jak tyto kytky krásně kvetou, tak ať kvete vaše štěstí ve světě.‘ No, a Petříčkovi, jako Kmínkovi, kvetlo. Hned dostal místo, ve Vídni, ale bratr Vincenc se brzo vrátil. Musil, stonal a dlouho, na souchotiny. Chudák, pořád se těšil, že až bude zdráv, že půjde do světa, ale když poznal, že je zle, sám řekl, abychom psali do Vídně, Petříčkovi Kmínkovic, aby ho již nečekal, že se připravuje teď na jiný vandr, do věčnosti. A taky se chudák vypravil. A Petříček měl štěstí. Vida! A proč nebožka matka nejvíc plakala, to mu zrovna svědčilo. Co se nanařikala, když ho odvedli na vojnu — a podívejme se, nynčko se vrátil jako oficír. A poznal mě, tomu se nejvíc divím. Vždyť tomu je hrůza let, co byl naposledy doma. Kdy pak to bylo! To žil

ještě nebožtík muž, však s Petrem chodili na ryby — a Petr tenkrát nebyl ještě oficírem. — To byl ještě u myslivců. Nynčko má bílý kabát —"

A tak vypravovala stará Zvěřinka dále, nebo odpovídala na dotazy, přerušujíc své vypravování výkřiky podivení a úžasu. Také si dobře pamatovala, jak Petr Kmínkovic, nyní oficír, přišel schválně ze světa domů k odvodu, a jak šel s ostatními, také s jejím bratrancem za rekrutu do Pisku, a jak je tam vedl starý Valenta, strážník.

Nejen u Zvěřinů, ale také leckdes jinde přemílali nenadálou návštěvu a rozebírali téměř celý život starého nadporučíka. Nejbezpečnějších pak dat, z původního pramene, nabyl druhého dne městský tajemník Chvála, když seděl s panem nadporučíkem u vína.

Setkali se na náměstí a tam se hlučně a vesele uvítali; pak šli na šťastnou shledanou do nevelké vinárničky k starému, bručivému Šrámkovi. Jizbice malé prostory byla klenutá a dosti temná, ale pěkně se tam v útulném přítmí sedělo a pěkně pilo. Tajemník, jenž vinárnu pro zlost starého Šrámka překřtil „U přičinlivosti", zasedl s důstojníkem, toho dne ještě v uniformě, do rohu ke stolu s trnoží vedle jediného okna, zastíněného skoro zcela révovým listím.

Tam si povídali o minulých mladých letech. — Nejvíce nadporučík musil vypravovat a vypravoval s chutí.

Seděli sami dva kromě starého, vždy rozbručeného Šrámka. Ten si jich ve svém zákoutí u kamen ani nevšiml. počínaje tam poklimovati, ač bylo sotva po desáté dopoledne.

Nadporučík Kmínek vypravoval po česku, chvilku zase po německu, ač ne na dlouho, a to hlavně, když citoval. Vypravoval o svém životě, jak byl u myslivců, jak tu pěkně od piky začal sloužit, až roku

devětapadesátého, v červnu to bylo, právě 30. v Pešti, jej a ještě dva nadmyslivce citovali do adjutantury a tam že jim přečetli, „dass wir zu Folge hohen Armee-Ober-Commando-Verordnung zu Unterlieutenants II. Classe ernannt sind —“

To byla ovšem velepamátná chvíle v životě ne již mladého nadmyslivce, jemuž celkem do té chvíle, kdy se stal důstojníkem, už šestnácte let vojenské služby minulo, a nebylo tedy divu, že i nyní, po patnácti letech další služby vojenské, o této chvíli dosti obšírně vypravoval. Ale pak to šlo na přeskáčku, jak se tajemník ptal nebo jak proud hovoru se obracel. Brzo byl v dobách svého myslivectví, hned zase svého důstojnikování, tu v Němcích v říšské pevnosti, tu zase na ruských hranicích, odkudž zase do Italie odtáhl, a odtud do Uher, kdež také nejdéle pobyl. Nejvíce je tu rok osmačtyřicátý a následující zdržely. Tu se často zmínil o svém znamenitém a hodném hejtmanu Šosulánovi, o podmáněni Komárna, hned zase o Haynauovi, o pochodech uherskou pustou, a již mu připadlo, jak s poloviční setninou stihali Rosu Sandora, prohledávali vesnici Halmai a jak on, Petr Kmínek, tenkráte podmyslivec, dostal nařízení, aby se dvanácti muži přepadl jistou čardu osamělou, rozumí se v noci, ale že bylo tma jako v pytli a že proto bloudil celou noc se dvanácti myslivci divokou pustou a že teprve až ráno dostali se k čardě, kde nalezli sice dobré víno, ale ne Rosu Sandora.

Z Uher zase chtěl v hovoru do Haliče; ale sekretáře, již již se zardívajícího, Uhry nad jiné zajímaly. Pohlazoval si svou plnou, prokvétající bradu a také již počal jezditi dlaní po knoflících své čamary, kterou dnes poprvé všedního dne oblekl. Tajemník byl vlastenec, rok osmačtyřicátý ho zvláště zajímal, a proto se tolik vyptával na Uhry.

Vzpomněl si také, jak tenkráte husaři ležící posádkou v Klatovech odtud utíkali do Uher svým na pomoc. Ale tu by se byl s Petrem Kminkem málem utkal. V tom se probudil voják a pohaněl husary pro jejich čin; tajemník pak se jich zastal.

Pro štěstí si však starý Šrámek všiml, že mají dopito, a přišourav se pro sklenice ve vyšívaných střevících a v takové čapce bručel něco, že se s hádkou pan sekretář brzo přičiňuje, to že je opravdu — „U přičinlivosti". Mrzutého dědka bručivá poznámka rozesmála oba, a když Šrámek se s vínem vrátil, byli sice dosud v roku osmačtyřicátém, ale ne již v Uhrách, nýbrž v Čechách. Když tajemník vypravoval, jak bojováno u mostecké věže, vzpomněl si nadporučík, že se tenkráte, to byl ještě vojanským krejčím při monturní komisi, díval s Marianské hradby, jak hořely Staroměstské mlýny.

A pojednou se rozesmál.

„A kde byl," ptal se, „kde byl váš hejtman místní velitel, Emánek?"

„Á, ten nás pane honil — generál armádu! Do Prahy se mu nechtělo, když bylo slyšet, jaké tam boží dopuštění. Bránil se a pozval gardu, aby byla při něm, do pivovaru. Zavedl nás tam hned po cvičení, jak jsme byli — ve zbrani. Toť se ví, že garda bojovala — s mazáky a korbely, — a když už byli hodně v tom, šel hejtman domů, protože mu odhlasovali, že se nikam nepůjde, nic do Prahy. Mne to pálilo. A tak, když pan velitel spokojeně ulehl a garda již měla dost, když byla hodně rozpařena, navedl jsem já, tenkrát šikovatel, oba tambory, a ti začali najednou, z nenadání venku bubnovat, a bubnovali, a já — mladý jsem byl, ohně dost, a tenkrát to bylo v povětří, — promluvil jsem ke gardě. Rozebral jsem je, že se dali do křiku a chytali se

pušek a pik, všichni ani pušky neměli — a v tom zas bubeníci začali a mlátili do bůbnů allarm — a ven, a všechno za nimi, já napřed a všechno křičelo: Do Prahy! Praze na pomoc!"

„A Emánek?" ptal se nadporučík.

„Hejtman spal a probudil se, když už jsme byli za městem. Musil nás honit. Vsedl na bryčku a za námi. To jsi ho měl vidět, jak přijel!"

Nadporučík se smál hlasitě.

„A to ti mně nemůže zapomenout, a do smrti mně to neodpustí —" dodal tajemník. „A také to ne, že jsme spolu chodili do první latinské, já že šel dál, že mám gymnasium a filosofii — a on že chodil do primy dvě léta a po každé tam propadl —"

„No, ale byl přece dřív úředníkem nežli ty," odvětil vesele důstojník.

A tu se zase tajemník zasmál. Vzpomněl si, že zámožný „setníkův" nebožtík otec, když po těch důkladných studiích ho měl za delší čas na cviku doma, že ho dostal za praktikanta do panského dvora, kdež synek nejvíce dbal o svůj zevnějšek, aby přece dělal vrchnostenského úředníka. — Strojil se tak, že když hrabě poprvé přijel do dvora a jej spatřil, ihned se ptal, kdo to je. Když mu řekli, že praktikant, obrátil se ke správci, řekl jen: „Sogleich fort mit ihm —" a Emanuel Kmínek byl otcovskému hospodářství zachován. Zůstal u pantáty, pomáhaje při hospodářství dosti značném; více však dbal zevnějšku šatem i řečmi, zpěvem, vším, ve všem jsa až nemirně affektovaný.

„Na kůr zpívat už nechodí," pokračoval důstojník. „Ptal jsem se ho hned včera. Vím, že tam chodíval. Mínil, že se tam teď jiní roztahují."

„Ano, ano, kdyby měl lepší hlas a něco uměl, mohl by se roztahovat on a zpívat sola. Ale že neměl pořád on jediný sola —"

„Tak on chce být ve všem hejtmanem? Však jsem se včera něco podivil. Se šavlí, v čapce —“

„Ó, toho by snad nechal, jen kdyby ho udělali purkmistrem. Radním to mu je málo — to se raději drží toho, kde byl jednou prvním —“

„A Frony jsem se také nenadál. Nevěděl jsem nic, že je u něho —“

„Á, Frony, a pane — zbožná panna. Proto však, kamaráde, pozor! Povídá se, že faráře Kolísku ona usoužila. Citelná panna, ale pro sebe! Pozor!“

A sekretář sehnut nad tabulí stolu, zvedal ukazovák pravice a třepal jím varovně proti důstojníkovi.

Ten litoval, že se Eman neoženil, že by on, Petr, mohl se teď zabývati jeho dětmi; z toho došlo na přirozenou otázku, jakou on, Chvála, má rodinu. Tu on přejel knoflíky své čamary, vlasy si nad čelem počechral, a s patrnou radostí se pochlubil, že má dva syny, jeden že studuje práva, druhý že je dosud na gymnasiu, ale oba že jsou hodní hoši, jako jiskry, a vlastenci, a veselí a nebázliví .

Tak seděli bývalí kamarádi a spolužáci v důvěrném hovoru a nežli přišel první nový host, vyzpovídal se také starý důstojník, když už byla řeč o rodinách a o dětech. Upřímně se přiznal, že by v rodině bylo jeho štěstí, míti děti to že je nade všecko, že by se byl rád oženil, ale kdeže mohl! — A tu se rozehřál, jak náleží, když už byli v těch vzpomínkách. —

Řekl, že měl známosti s děvčaty dost, jak už na vojně bývá. S každou se snadno rozešel, každou že bez velkých bolestí oželel, ale na jednu že zapomenouti nemohl.

„A nezapomněl jsem podnes,“ dodal beze vší sentimentálnosti, leč vážněji. Také tak pokračoval: „Ta by byla mé štěstí bývala — Ale kdež!“

Jedno, dvojí lehounké ťuknutí, a již přiměl sekretář starého kamaráda, že začal milostnou historii, jejíž dějiště bylo město Seň. Tam se Petr Kmínek, tenkráte poručík, dostal se svým oddělením a bydlil u vdovy Dimeličovy (nadporučík si každé jméno dobře pamatoval), zrovna vedle svého setníka, jenž měl byt v domě kupce Domazetoviče.

„Tam bylo shromáždiště krásného pohlaví Seňského," tak se nadporučík po německu vyjádřil a pokračoval po česku: „Každý z nás oficírů měl tam milou —"

„A ty?"

„Já, já se nejraději bavil se slečnou Isabellou. Byla to neť kupce Domazetiče. dcera hraničarského hejtmana. Také měla strýce nějakého generála. S tou jsem se nejraději bavil. Bylo jí teprve šestnácte let — ale děvče! Hezká a hodná. ne veliká, ale oči! Ah, kamaráde, dnes, teď je ještě vidím. Ah, to ti byly pěkné časy! Já byl přešťasten, když ona u mne nebo já u ní jsem si musil vykupovati zástavy — hráli jsme takové hry — to víš — co také dělat."

„Teda jsi ji miloval — a ona?"

„Myslil jsem si, že ona mne také — a také jsem se přesvědčil a zrovna o vánocích. Tetka její pozvala mne a hejtmana na štědrý večer, ale hejtman pozvání nepřijal, protože jsme všichni důstojníci měli ujednáno, že toho večera budeme pohromadě. — Já měl ovšem radost zkaženou — raději bych byl u Domazetičů. Na večer, před večeří, jdu od hejtmana a v tom na schodech potkám Isabellu Zastavila se, podala mně ruce a povídá, jak jí to líto, že dnes — — Začervenala se až po uši . . . A tu jsem ti, kamaráde, teprve jak se patří cítil, že jí mám rád. Přišlo to tak najednou, mohl jsem jí to říci, chvilka se hodila — mohl jsem padnout na kolena nebo jí při-

tisknout na prsa — ale já nic. Já viděl propast —“ to řekl nadporučík po německu — „a umínil jsem si, že budu jako hrob —“

„A proč?“ divil se sekretář.

„Protože Isabella mimo svou krásu a nevinnost měla jen gnadengehalt ročně 52 zl. 50 kr. a já — lajtnantskou gáži — a něco dluhů.“

Nadporučík se usmíval.

„A tak jste se ani nesmluvili o své lásce?“ vyzvídal sekretář.

„I smluvili a nesmluvili, kamaráde. — O jejím svátku — hned po vánocích, čtvrtého ledna — přijdu s gratulací, nesu dárek — zastal jsem ji samotnou v pokoji. Byla tuze dojata, a já — také. Zajikl jsem se, nemohl jsem dál, ona se na mne dívá, najednou ji vyhrkly slze . Ah — škoda vzpomínat —“

„Objali jste se, políbili —“

„Což o to —“ a nadporučík mával před se dlaněmi, jako by něco odpuzoval — „ale za půl léta —“

„Vzala si jiného?“

„Hejtmana —“

Sekretář se chtěl zasmát, ale v čas se vzpamatoval a jen zvolal: „Starého?“

„No dost, byl o mnoho starší než ona.“

V tom vešel pan farář, denní host, a bylo po hovoru. Divil se, že je dnes tak prázdno, a že ani pan radní tu není, že jeho židle dosud prázdna. Mělť místní velitel své místo i svou židli i svou broušenou lahvici i kalíšek; ostatní pili víno ze sklenic. Ten zdržel se na poli a nyní, kdy právě o něm mluveno, stanul na síni a vyptával se služky, je-li tam ten pan oficír? Zaslechl, že je, a také že pan sekretář.

Na to se gardový někdy setník chtěl obrátit, ale v tom stanul ve dveřích nadporučík přivábený jeho hlasem, a ten bratrance zrovna do vinárny vtáhl. —

Ač tam dnes scházeli tři denní hosté, bylo tam pak nad obyčej hlučno. Rozjařený sekretář, dav sobě sám dnes dovolenou z kanceláře, kde bez toho v tento letní čas nebylo mnoho práce, porozuměl mrknutí nadporučíkovu a dal Emanuelovi Kmínkovi, setníkovi, pokoj, ničím mu minulost nepřipomínaje, ani útokem na Prahu, ani gymnasiem, ani soly na kruchtě.

Nadporučík pak rozveselen pobízel bratrance, aby pil, říkaje mu kollego nebo pane setníku. A tak se stalo, že si udělal u panny Frony zase vrub, a notný. Ta se mohla doma uzlobiti. Bylať zvykla na pořádek; všecko chodilo u ní na minutu. A bylo poledne, byla čtvrt, půl, a Eman radní nikde a ten oficír také ne. Marně chodila k oknu, marně na síň i před dům si vyšla. Když byla půl, poslala do vinárny. Holka však odtud přinesla nadporučíkovo vzkázání, že z oficírského nařízení bude se jísti až o jedné, a pan sekretář že to tak potvrdil.

Třebaže pak oba důstojníci v rámě zavěšeni přišli hned za chvíli, již si jí neudobřili. Vlastně bratranec nadporučík. Na toho svalila všecku vinu.

„Ten nám tu bude zavádět divný pořádek. Bude on to — všedního dne na víně do jedné spoledne!" Tak pomýšlela. — Hůře však bylo, když zvěděla, že všecko, za Petra i za sekretáře platil on — Eman, že sám se k tomu měl, ano že si to musil vymoci. Ale nepolevil, a pořád prý říkal:

„Bodejť já — hejtman! Snad byste — Já hejtman —"

IV.

Druhého dne přivezli za nadporučíkem dva veliké kufry. To bylo vše, co měl do domácnosti. Frony byla sklamána. Nadálať se divného nábytku a beden

několika, než záhy se upokojila, když učinivši o tom poznámku, od bratrance uslyšela, nač že by on, důstojník, který se světem ustavičně potloukal, vrážel peníze do takových věcí? Rozumí se, že při vybalování a rozestavování i rozvěšování věcí horlivě pomáhala, jen aby zvěděla, co všechno bratranec má.

Všecko jí přenechal, všecko dostala do rukou, jen ne dřevěnou, příruční skříňku dobře uzavřenou. Tu si hned zavřel do stolu, a když Frony žertem prohodila, tam že jsou poklady, odvětil bez žertu: „Poklady zrovna ne —“ a třeba že nedořekl, nebo právě že nedořekl, vyrozuměla sestřenice, že tam sice poklady nejsou, ale něco přece, nějaké obligace nebo losy, nebo i hotové v papírech. To si hned pomyslila, a bratranec důstojník pro tu skříňku hned opět měl více její vážnosti i přízně.

Frony chtěla také zavěsiti tři obrázky, které měl bratranec v kufru: maršálka Radeckého, náměstí sv. Marka v Benátkách a barevnou lithografii, spodobující polního myslivce ve zbroji, stojícího u hrobu druhova za večerního šera, jímž v dáli nějaký oheň, snad strážný, prozařoval. Než nadporučík sám je na stěnu zavěsil.

Podivila se pak nemálo, když přišedši druhého dne na pokoj, zahledla ještě obrázek čtvrtý, zrovna nad stolem. Byl to daguerrotyp, zobrazující mladičkou, hezkou dívku jižního typu, velkých a zvláště krásných očí.

Frony, když bratrance potkala, pohrozila mu prstem, loudíc na rty úst dosti širokých čtverácký úsměv. Myslila, že bude bratranec zapírati, ale on se přiznal, že tu slečinku měl rád.

„A proč sis jí nevzal?“ ptala se Frony.

„Protože neměla peněz!“ — odvětil důstojník zkrátka zvláštním tónem pohrdlivým, čemuž Frony

ovšem neporozuměla. Jen to jí po jejím bylo jasno, že bratranec si váži tuze peněz. A to se jí zamlouvalo. Byla by se sice ráda více o té sličné panence dověděla, ale bratranec nepověděl. Uklouzl jejím otázkám jako úhoř.

První dni mu skoro sama všecku obsluhu obstarala, ne tak z ochoty jako ze zvědavosti. A když v jeho pokoji všecko poznala, i všechen jeho pořádek, vyzvídati nepřestala. Běželo jí o to, co má platu, mnoho-li měsíčně dostává. Nebylo snadno to vyzvěděti. Bratranec to vždycky zamluvil nebo nejasně odpověděl, a pro peníze si jezdil vždycky po prvním sám do sousedního města, kde byl berní úřad. Horší však bylo, když zvěděla, že také sám peníze poštou odesílá. A toho se nemohla dopátrati, kam. Nejspíše do Prahy, kde již nějaký čas na pensi pobýval, jistě že do záložny nebo spořitelny, kde již něco má. — A ukládá, jistě ukládá, musí! O tom byla Frony přesvědčena. Všechen plat tu nemohl protráviti, nikterak. Za byt a stravu platil málo, skoro nic, a jinak nic neutratil. K starému Šrámkovi si někdy zašel, ale ne často, do hospody málo kdy, a tabák — ten svět nestál. —

„Má peníze, jistě má a — bude mít. Ukládá..." Toť byl výsledek všeho pozorování Fronina, a dle toho zachovala bratrancovi všecku vážnost i ochotu a snesla i jeho žerty nebo štiplavé poznámky, jež vůči ní ob čas učinil.

Než výsledek ten jí zúplna neuspokojil, a proto nepřestávala ho i dále pozorovati. Měl ve všem svůj pořádek. Nejvíce meškal doma, buď po jídle u nich ve světnici, více však na pokojíčku. Denně si vyšel na procházku, a to obyčejně za město po silnici. — Chodil teď v občanském obleku, odloživ uniformu hned po svém příjezdu. Frony vypátrala, jak daleko

až dochází. Někdy se zastavil u známých z mladých let svých, i starou Zvěřinku navštívil, skoro denně poseděl chvíli v kanceláři u tajemníka. Toť byl jeho obyčejný pořádek. Doma v pokojíčku svém buď četl nebo psal.

Čtení si přivezl s sebou — Waltera Scotta v německém překladě; tenť byl jeho zamilovaný spisovatel. Nyní přibíral k němu i české knížky, jež mu sekretář půjčoval. Psal-li, to obyčejně přepisoval do knihy pěkně vázané stará psaní, která pečlivě choval a pěkně si je urovnal. To všecko Frony pozorovala, a nadporučík se o tom bezděky jednou přesvědčil na svých papírech na stole, jež, vrátiv se z procházky, shledal v jiném, pozměněném pořádku, nežli jak je odcházeje zanechal.

Zčervenal až po vlasy, když to poznal, a bezděky po italsku zaklel. Sestřenici se však ani slovem nezmínil. Ta tím přehledáváním nebyla také uspokojena. Nenašla nic, ani stopy, kam peníze posýlá. Toho se dopátrati nemohla. Pokusila se již u poštmistra, ale nepochodila. A nadporučík v duchu po druhé zaklel po italsku, a to když od poštmistra uslyšel, oč se Frony tak stará.

Té bylo také nápadno, že bratranec, kdykoliv psaní napsal, nikdy ho nikomu nesvěřil, nýbrž po každé sám na poštu zanesl. Jistě proto aby nikdo nezvěděl, komu píše. Nač to? Pro pannu Frony bylo to někdy až mučivé. Proto však v pátrání a špehování neumdlela, až jednou našla na stole bratrancově několik psaní, patrně tu zapomenutých. Zrovna na ně padla. Než byla většinou italská a jen jednomu porozuměla. Bylo po německu psáno, ale bídnou Vídeňskou němčinou, patrně od Čecha. Bylo od jejího vlastního bratra, o němž jí nadporučík vypravoval hned v den svého příjezdu, a to po tom, když Frony tak

zle odsoudila nebožtíka bratrance Tomana a jeho darebného syna.

Frony se dočetla pěkných věcí. Povedený bratříček ličil svou nouzi a prosil „pana strýčka“ o podporu, stěžuje sobě, že z domova nedošel žádné pomoci, že se sestře Froně sice výborně na faře daří, že ukládá peníze, ale jemu že ani haléře neposlala, ano, když svou ženu nemocnou a dítě poslal domů, aby se trochu zotavily, že je vzdálenější příbuzní lépe přijali nežli vlastní jeho sestra Frony. Ta že svou švakrovou zle uvítala, a to výčitkami nezaslouženými, neboť jak ten darebný člověk se přiznával, hodná žena jeho za nic nemohla. A dále toužil na Fronu, že ani pro nebohé dítě jeho neměla slitování — —

Frony nedočetla. Držíc list v ruce zamyslila se, soptíc na bratra i na bratrance. Napadloť jí, ten že jistě naschvál tento list sem dal, když zpozoroval, že se mu v papírech přehrabává. A list jí také vysvětloval, proč bratranec se tenkráte když přijel, zastal její nebožky švakrové. Proto pak ty jeho úštipky a divné žerty. S tím nic nebude, marně s ním dělá jako s máslem, ten by se jí divně odsloužil za všecko i za to, že tu má skoro zadarmo byt a dobrou stravu, že mu sama přilepšuje. Té chvíle nahledla, že je to všecko nadarmo, aby si získala bratrance nadporučíka.

S tím poznáním zrálo již také její rozhodnutí. Zvolna a opatrně kladla zase list na místo, kde ho vzala, aby bratranec nepoznal, že ho měla v rukou. Ale v tom, jak se ke stolu nahnula, shledla v koutku jeho pod prkénkem, na němž knihy stály, nějaký zmačkaný papír. Vytáhla ho a rozbalila. Byla to pokažená, nedopsaná obálka, ve chvatu smačknutá, tam pohozená a jistě zapomenutá. Frony se jala dychtivě čísti. Mnoho nenašla. Než to, co tam stálo, stačilo, aby v ní vzbudilo silu domněnek.

Dobře bylo na obálce přečísti: „Madame“ a pak „Lončarević“, ale více nic. Toho „madame“ však měla Frony dost. Tak tedy nějaké „madamě“ Petr posýlá psaní! Proto jich nikomu nesvěřuje a sám je na poštu nosí! Ale nač těch tajností? Či by snad —? Či snad té madamě také peníze posýlá? S těžkou hlavou a se smačknutou obálkou v ruce vrátila se z pokojíčka bratrancova.

Nadporučík přišed z procházky byl nad obyčej dobré míry a rozveseloval se patrně ještě více, když pozoroval, že Frony se také nutí býti veselou a spokojenou; ale šlo jí to špatně.

„Zakousla! Zakousla!“ říkal si v duchu, děl nahlas s ní žertuje. Netušil, co ona zase v nitru svém mu stroji...

Za to byl nadporučík vážnější, když se příštího dne vracel z procházky. Bylo pozdě odpoledne, v říjnu měsíci. Ač bylo sychravo a větrno, pustil se hezky daleko za město. Vraceje se, šel také kolem osamělé hospody u silnice. Před hospodou postřehl bídný, nekrytý vozík a v něm hubenou herku, jež sotva se držíc na schromlých nohách poklimovala, oči přimhuřujíc. Hnědá srst její se ježila a skrovný ocas i hřívu rozháněl studený, podzimní vítr. Na vozíku zahledl nadporučík dva mužské otrhané a špinavé, jednoho v čepici, druhého v bídném klobouku beze střechy. Krčili se, ruce v chatrných spodkách ukrývajíce. Bylo jim zima.

Nadporučík na ně jen zběžně pohledl, a více si skoro všiml ubohého koně. Tam ti na voze, jak hned poznal, byli hnanci, kteří dospěli až do těchto konců vlastní svou vinou. Proto jich nelitoval a zahy na hnanecký povoz zapomněl.

V.

Toho pozdního odpoledne říjnového, kterého se nadporučík Kmínek vracel z procházky, dokončoval přítel jeho, tajemník Chvála, nějaký obecní výkaz, a to dosti chvatně. Stmívalo se valem v kancelářské jizbě již u samého okna, kde stál tajemníkův stůl. Regál pak, plný svazečků, listin a různých knih kancelářských dále u zdi, mapa nad ním i sádrové sošky Přemysla II., Karla IV. a Jiřího krále (pořízené hlavně naléháním tajemníkovým) halily se již v šero. Bylo slyšeti vítr, a již také uhodily o sklo oken první krůpěje studeného deště.

Tajemník v tu chvíli odloživ péro i kus, měl se k odchodu. Vstávaje pohleděl mimo oknem ven do nevlídného podzimního podvečera. Zrak jeho utkvěl zrovna před radnicí na několika lidech, stojících poblíže nekrytého vozíku. Poznal ho a uhodl také hned, že lidí kolem něho svábila všední zvědavost. On se však zamrzel, protože mu teď, kdy již byl na odchodu a těšil se domů na noviny, které tou dobou docházely, naskytla se z nenadání práce. Ale již se rozhodl. Zavřel rychle stolek, pak kancelářské dvoje dvéře a shrnuv límec svrchního kabátu k uším a přitisknuv pod paždí hůl s Žižkovou hlavou, vyšel ven. Ale již na schodech se zastavil.

Pod ním v klenuté síni, původu ještě starobylého, otevřely se na levo dvéře, vedoucí ze síně do přízemní strážnice, a těmi vyšel ve vysokých botách, v plášti a v čapce obecní strážník, veliký a silný, ramenatý a ve tváři zardělý, nesa svítilnu v ruce. Za ním oni dva mužští z hnaneckého vozu a za těmi hubený, chlapec asi sedmiletý. Měl na prsou kartounový šátek křížem uvázaný a v pravici držel starý kufřík.

Světlo lucerny vrhalo mihavou zář na velikého strážníka černých knírů a jeho průvod, na vybílené zdi zavřené síně, po nichž se mihaly obrovitě vyrostlé stíny hnanců i jejich strážce. Ten veda je na dvůr radnice, kde byla šatlava a vedle ní „šupka", zastavil se, jakmile šhledl tajemníka. Prve však, nežli mu mohl oznámení učiniti, pozdravil jeden z hnanců, Páv, ten v klobouce beze střechy, pana sekretáře uctivě, ale jaksi po přátelsku jako starý známý, aby pan sekretář ráčil tuhle panu Jungovi, to byl strážník, nařídíti, aby jich v šupce žilou nebil, že on, hnanec, není tu pro žádnou krádež, nýbrž jen — Ale „pan Jung" nápadně zardělý hnancem za to notně strčil, nedav mu ani domluviti.

„A což ten chlapec?" ozval se tajemník už na posledním schodu.

„Také ho přivezli."

„A kam ho vedete? —"

„Do šupky —" A Jung s patrným úžasem obrátil po tajemníkovi oči podezřele mdlého lesku, jako by chtěl říci: „Kam jinam se šupáčkem?"

„Odkud ho vezou?" ptal se tajemník, nedbaje úžasu strážníkova.

„Až někde z Babor."

„Vezou ho dál?"

„Daleko již ne — do Hůrky — to on —" a Jung podezřele zavrávoral ukázal palcem na strážnici.

„Odveďte je —" to řekl tajemník stanuv u samotného chlapce.

Hnanci se dali sami do kroku a zmizeli se strážníkem ve tmavé chodbě přízemní vedoucí na dvorek. Ale jen tam zmizeli, ozvaly se odtud skřek a klení. Zněl to hlas Pávův a strážníkův. Jung nemoha se již dočekati osamělé, mlčelivé šupky, v níž všechen hlas neslyšán vyznival, počal se již na chodbě vy-

rovnávati s Pávem za jeho stížnost; a ten naschvál křičel, jako by ho Jung na nože bral. Křičel tak až k samým dveřím nehostné šupky. Tu teprve, když na jeho křik nepřišlo žádné zastání, jal se „pana Junga", pak „pana revisora" lichotně prositi, aby nebral žílu —

„Nevezmu, ne," odpovídal posupně strážník — „teď ne, ale pak, pak tě přijdu navštívit —" a strčiv surově hnancem do šupky, až zavrávoral, přirazil za ním dveře.

Zatím zavedl tajemník chlapce postrkem dopravovaného vedle do strážnice. Byla nízká a klenutá, nevětraná, prosáklá tabákovým puchem. Nad hrubým stolem visela na zdi hořící petrolejová lampička; v kamnech v rohu plál oheň. Na lavici u kamen seděl průvodčí hnanců a vyhříval se po jízdě sychravým, větrným dnem pozdního podzimu.

Tajemník, jehož chlapec na první pohled dojal svým zjevem i osudem, vyptával se na něj průvodčího a byl nemálo překvapen. Užasl pak, když se podíval do chlapcovy knížky. A již se k němu nahnuv, mluvil naň ještě šetrněji nežli prve, když ho chlácholě sem zaváděl. Pak požádav průvodce, aby tu s chlapcem počkal a Jungovi ho nedával, vyšel ven. Zvědaví od vozu se zatím už rozešli. Jeden z nich stál s Frony, sestřenicí obou Kminkův, a podával jí zprávu o tom, koho přivezli postrkem, a jací to lidé byli. Kminkovu hospodyni, vždy žádostivou novin, i takové zprávy zajímaly. Právě, když soused, podav jí zprávu, odešel, a Frony již do síně zacházela, zastavil ji hlas sekretářův.

Chvála ji vyzval, aby šla s ním, že jí něco ukáže. Chtěla věděti co, ale tajemník neřekl, až když poslechla a když ji dovedl k nedaleké radnici. Váhala, nechtěla na strážnici, ale žádost spatřiti tak neobyčejného šupáčka, o němž už od souseda slyšela, přece

ji tam vevábila, zvláště když ji tajemník ujistil, že kromě průvodce nikoho tam není.

Bylo tomu tak. Ve strážnici bylo ticho. Bradatý průvodce seděl na lavici u kamen poklimuje; vedle něho ubledlý, hubený hošek s kartounovým šátkem přes prsa uvázaným. Opřen byl zády o zeď a maje suchou ručku na vetchém, starém kufříku, spal. Promrzlého, unaveného přemohla v sálavém teple kamen snadno a záhy dřímota. Rudý zákmit z nistěje chvěl se na podlaze i na nožkách chlapcových v lehkých nohavicích a chatrných, zablácených botách.

Frony se zarazila pohledem tím a byla jata útrpností.

„Vezou ho až z Bavor a je už přes týden na cestě," pravil tajemník tlumě hlas.

„A v těchhle šatech, chudinka!" dodala Frony litujíc. „A v téhle psotě, chudinka, chudinka!"

„Je sirotek — nemá nikoho . . ."

„Kam ho vezou?"

„Nedaleko — do Hůrky —"

Frony hledíc na chlapce, obrátila se teď po sekretáři a opakovala divíc se: „Do Hůrky?!"

„Je tam příslušný. Otec jeho byl odtamtud — Josef, bratrance, Tomana; jest to jeho hoch — Josefův."

Nemilý účinek těch slov byl na Frony hned patrný. Ani hned nepromluvila.

„Josefův? Toho darebníka?" ozvala se pojednou. „A toho tu nám posýlají na krk?" A pohleděla na chlapce, tušíc nějaké nesnáze.

„Ani vám, ani nám, protože tatík jeho není příslušníkem zdejšího města —"

„A kde je — ten — jako jeho tatík?"

Tajemník pokrčil rameny.

„Nevím; ženu opustil a někde umřel. A tak hocha poslali sem, když tam nikoho neměl —“

„Hoch je ubožák, pravda —“ mluvila Frony již s menší vřelostí.

„A za tatika nemůže.“

„Pravda, ale my také ne. A co vlastně — Proč jste mne sem vodil?“ dodala pojednou nějak ostřeji...

„Protože jste toho sirotka tetka —“

„Ah, proto! — A co pak já! Co já mohu? Taková tetka! Nic nemám, nejsem ve svém To on, Eman. Já se ho zeptám.“

„Zkuzte to jen. Ale na noc si hocha vezmete —“

Frony pohledla udivena na tajemníka. Co si jiného myslil? Vždyť o jiném přece nemluvila, nežli o noclehu pro dnes. Snad by nechtěl, aby si ho nechali. Aby hocha vzali za vlastního! Vymluvila se opět na bratrance, na Emana, že bez něho nic nemůže, že se ho optá, jinak, to že se rozumí, že nenechají chlapce, aby musil v šupce přenocovati, že si pro něj pošle, svolí-li Eman, nebo že hosta jinak sama opatří, když by bratranec nechtěl být vyrhován ze svého pořádku. Tajemník přestal se přimlouvati a domlouvati Byltě popuzen.

„Však ty nepošleš!“ pomyslil si, hledě za odešlou. „Neměla citu pro ženu vlastního bratra a jeho dítě, nehku-li pro tu toho chudáka. Ale počkej!“

Tak v duchu pohroziv, vyšel za ní ven.

Frony přišla domů nad obyčej rychle, a zapomenuvši na kuchyni jala se ihned vykládati bratránci Emanovi, jenž chodil šerou světnicí a slavil „černou hodinku“, drnkaje na kytaru a popěvuje vyšeptalým hlasem:

Měsíčku, jak pěkně svítíš
po tom našem údolí;
Ach! ty neviš, tvým že vzhledem
srdéčko mé zabolí —

Bylo mu nemilo, že ho Frony vytrhla; a nepříjemná byla také její zpráva, zvláště jak ona všecku věc líčila. Cítil, že by neměl chlapce nechávati na radnici, kdež ho třeba dají do takové čisté společnosti, s jakou přijel; ale Frony tak vykládala, jaké budou s hochem potíže, kdo ví, jaký je, jak je zanedbaný, třeba nečistý, když tolik dni ho vezou postrkem! Bylo by nejlíp poslati mu večeři a dát něco Jungovi, aby si ho vzal k sobě na noc, zítra že hocha bez toho dále dopraví . . .

„Ale lidé, lidé! Co řeknou!“ bránil se Eman, jenž nechtěl jen tak povoliti. „A pak, hoch — je to přece chuďas. Jen považ! Přijede do svého domova, odkud jeho otec pochází, má tu příbuzné, a měl by —“

„Ale já bych to již Chválovi naschvál neudělala. To on, aby nás, ale co nás, co mne, vlastně jen tebe, aby také mohl rýpnout a ponížit! Proč pro mne schválně přišel? Proč mne vedl na radnici? Jen aby mně ukázal, jaké máme příbuzné, že naše příbuzné vozí šupem —“

To tálo. Emanuel Kmínek setník viděl v tom ránu svého někdejšího, odbojného šikovatele. Na ta slova Fronina se zastavil a již zdvihl pravici, dosti divadelně, a chmuře čelo a i pohled, chtěl právě promluviti. V tom se dvéře otevřely; jimi vstoupil Petr bratranec, nadporučík, veda za ruku chlapce, kufřík si nesouciho.

„Jen pojď, hošku, pojď a neboj se, nic se neboj —“ mluvil dobrosrdečně veselým tónem pensista. „Tuhle máš také strýčka, a tuhle je tetička — jdi, polib pěkně ruku —“ To dodal po německu, ale ke svým řekl: „To je ubožák, co? Vincencův vnuk — Josefa Tomanova hoch. Česky neumí ani tak jako německy, jede z Bavor. Schön, schön,“ to zase hochovi, jenž postaviv kufřík, ostýchavě, bojácně přistoupil k Emanuelovi setníkovi, aby mu ruku políbil. Ten se ne-

bránil, za to Frony pravici utrhla, a nějak zostra se obrátila k nadporučíkovi, kde on chlapce sebral, to že mu ho Chvála jistě odevzdal, jim, vlastně tuhle Emánkovi, naschvál.

„Naschvál?“ divil se Petr. „Že měl s hochem útrpnost, to je naschvál? Když i ten člověk, co s těmi hnanci jel, měl s hochem útrpnost! Viděl jsem je na silnici, totiž ty dva chlapy, jistě že zloděje, u dlouhé hospody; ale hocha ne, toho si vzal ten průvodčí s sebou do hospody, když si tam odběhl na sklenici. A hocha vzal s sebou, aby se trochu ohřál, aby nemusil mrznout ve voziku na silnici v tom větru. To udělal ten cizí, sprostý člověk. Co pak by neměl sekretář víc citu, a my také? Jaké naschvál? Ještě mně povídal, potkali jsme se u radnice, já se chtěl u něho z procházky zastavit, ještě mně povídal: „No, štěstí pro hocha, že Eman má srdce.“

„A o mně nic?“ vpadla mu Frony uštěpačně do řeči.

„Ne, tohle ne,“ odvětil klidně, ale pevně nadporučík.

„A co tedy s ním, co s hochem?“

„No, teď už ho z domu nepoženeme,“ ozval se setník, jenž dosud upřeně hleděl na chlapce.

Ten tu stál jako kuřátko, hledě úzkostně po jednajících, zvláště po Frony, jejíž oči nějak živě se blyštěly, a na jejichž povadlých tvářích pokročily rumělné skvrny.

„Snad bys nechtěla!“ řekl nadporučík Froně, a to dosti přísně. „Poslouchej!“

Bylo slyšeti déšť a jak vítr zahvízdl nevlídným podvečerem.

Frony se zase durdila, co že ona, že pro ni třeba ať si dělají, co chtějí, to ona že pro pohodlí Emanovo myslila, ale když Eman chce — a že to teď na ní

ostane, a Chvála jistě že nadělá teď řečí, jako by ona byla špalek nebo z kamene; ona že jen na to hned myslila, kam teď s hochem, když ho nečekali, že nemá nic přichystáno, ani postele, ani peřiny, co jí to dá shánky.

Petrovi Kminkovi zrudlo za té řeči čelo, i nemoha se již opanovati, zprudka vyhrkl:

„Teda si ho vezmu já! Já si ho opatřím."

A byl z toho hněv.

Večeřeli pak skoro mlčky. Frony stavěla zlostně taliře i jídlo na stůl, nemluvila, chlapce pak jako by ani neviděla. Jen nadporučík se přemáhal a domlouval vlídně a vesele sirotkovi, aby jen jedl. Také Eman, setník, ho pobídl, ale stručně a chladněji, a to když Frony šla pro něco do kuchyně. Chlapci rostla patrně sousta v ústech. Bylo mu nevolno a úzko. Viděl, že tu dusno, že ta nevole je pro něj, a proto rychle a ochotně vstal, když nadporučík, na němž zraky jeho směleji tkvěly, ho vyzval, že půjdou spat. Slyšel to rád a v té radosti své nabyv také ducha, přál ostýchavě slabým svým, ale příjemným hláskem radnímu i Froně dobrou noc a šel jim zase ruku políbit, a to sám, bez pobídky.

To se gardovému setníkovi patrně zalíbilo, a když hoch odešel, řekl po německu, že to je nějak zdvořilý chlapec a po česku dodal, aby Frony poslala Petrovi nahoru nějaké peřiny, a že mohla sama také hocha opatřit a nenechávati takovéhle práce mužskému.

„Když nechtěl! Co bych se mu nabízela? Bez toho je mu ode mne všecko protivno a rád by tu poroučel, jako by tu byl sám."

Zatím nadporučík zavedl si nenadálého hosta malého do svého pokojíka a hovoře s ním vlídně, postavil mu kufr do kouta, přiložil několik polének do

kamen, a vyzvav hocha, aby se odstrojil, jal se mu stláti. Chystal mu lůžko na své staré pohovce. Půjčil mu podušku, shánĕl něco na přikrytí, až nenašed nic dal mu svou svrchnici a sobě vytáhl ze skříně starý, vojenský plášť, kterým se chtĕl přikryti. V tom děvečka přinesla něco peřin.

Eman setník pak procházeje po svém zvyku před spaním dvorec a pak všecko stavení, dostal se až nahoru k pokoji bratrancovu. I napadlo ho, aby se podíval, co tam dělají.

Stanuv u dveří, zaslechl chlapce. Modlil se. Setník neodvážil se trhnouti klikou, nýbrž zůstal u dveří s pochýlenou hlavou, jako by kdo ví co slyšel. Dětský ten slabý hlas říkající prostě a upřímně večerní modlitbu ho tak zajal. Pojednou hošek tam v pokoji umlkl, a v tom se ozval nadporučíkův hlas:

„Tak jsi se již, Františku, pomodlil?"

„Ano —"

„A za maminku také?"

„Pomodlil. Já se vždycky za ni modlím."

„Měls ji rád, viď. Byla hodná."

„Byla —"

To již setník u dveří sotva zaslechl. Chlapec to řekl nějak stlumeně. Ale v tom už bylo slyšeti bratrancovo chlácholivé slovo:

„No, mlč, holečku, mlč, neplač. Maminka je v nebi. Jen buď hodný, aby z tebe měla radost. No, neplač, ne, teď ti již tak zle nebude, my tě neopustíme —"

Setník držel ruku na klice, ale nepřitiskl. Hlavu však měl dosud pochýlenu. Ze světnice se ozýval tlumeně vzlykavý pláč, který se však ponenáhlu utišoval. Když umlkl, nachýlil setník hlavu ještě níže. Ale již chlapcova hlasu nezaslechl, nýbrž jen šramot, který bratranec svlékaje se působil. Setník pustil kliku a šel zvolna a tiše dolů.

Dole u posledního schodu potkal sestřenici. Držíc kahan v ruce šla mu již naproti.

„Co pak tak dlouho?“ ptala se pátravě a patrně nespokojena; upřevši zkoumavý zrak na bratrance dodala:

„Snad jsi se nestavil nahoře?“

„Ne,“ odvětil zkrátka setník a šel přímo do světničky, kde měl postel. Svlékaje se, myslil pořád na chlapce sirotka, jehož modlitba i pláč mu dosud v ušich zněly.

Frony překvapena neobvykle stručnou odpovědí, hleděla za bratrancem, až zašel. Pak zamířila svítíc si kahanem na staré, dřevěné schody, nahoru k bytu nadporučíkovu. Také ona se u dveří nachýlila napjatě naslouchajíc. Nezaslechla však nic, leda když branka u kamen vrzla. To bratranec přikládal na oheň. Bylo sychravo a déšť pleskal do oken. Přiloživ, zamířil rovnou k posteli. Ale nežli ulehl, stanul ještě u pohovky, kdež v peřinách jako v teplém hnízdě ležel František. Prve se rozplakal připomínkou na maminku, a v tom pláči usnul. Nyní oddechoval poklidně; spal dobře.

„Chudáku, takhle jsi si dávno jistě nepoležel,“ pomyslil starý nadporučík hledě na ubledlou, hubenou tvář chlapcovu. „To je něco jiného nežli na pryčně v šupkách.“

Pak sfoukl svíčku a spokojeně ulehl na lože.

Frony v ten okamžik, když pohasl světlý pruh v bratrancových dveřích, obrátila se a šla kvapně dolů, a dlouho pak ještě, ležíc už, slyšela podzimní déšť a vítr; nemohla usnouti, a to pro toho bledého, hubeného šupáčka . . .

VI.

Ráno se nebe nevyjasnilo. Dlouho panovalo šero a poprchávalo. V tu dobu přiharašil vozík chatrně krytý před radnici. To přijel soused Krupička, jenž měl hnanecké povozy najaté; na tuto chvíli ho strážník Jung objednal, a ten nyní mu také přivedl oba hnance. Páv, ten v klobouku beze střechy, jenž si včera na Junga postěžoval, kráčel nějak bídně k vozíku. Celé tělo, chatrně oděné, ho bolelo a zle huboval, jakou měl noc, jak tu s člověkem, i když nic neudělá, nakládají, že se tu nesmí nikdo ani slovem ozvat, jaká je to správa — Junga se nejčastěji, arci hranatě, dotekl, neříkaje mu již ani „pane“ ani „pane revisor“.

Ale „pan revisor“ jako by ho ani neslyšel a jen se usmívaje mínil, že Páv teď dá zase na čas pokoj a že jich tak hned zase nenavštíví. Pak si také na toho malého hocha vzpomněl, a zaklel, co mu dá ta cháska sháňky a práce. I šel k panu radnímu, kamž pro štěstí nebylo daleko. Nicméně se cestou zastavil u kupce, aby se čtvrtkou zahřál toho škaredého rána.

U Kmínků potkal Frony na síni.

„Jdete si pro hocha?“ ochotně zvolala.

„Ano, prosím —“

„Hned.“

A zašla ku bratranci Emanovi, jenž se právě dostrojoval. Uslyšev, oč tu běží, podíval se bezděky ven do smutného jitra. Byl v rozpacích. Frony to hned postřehla a začala znova tam, kde včera přestala a kde již dnes ráno zase pokračovala, líčíc, jaké by byly s hochem nesnáze, a že by bylo nejlíp, kdyby ho do vsi, kam ho vezou, pustili, tam že by mohli na něj něco připlácet, aby se neměl zle, tak

že by to bylo nejlíp, že to pro hocha až dost, však že mu nejsou bez toho ničím povinni.

Setník chvíli mlče poslouchal, pak řekl; „Počkej“ a šel nahoru.

Zastal bratrance u chlapce již ustrojeného. — František seděl na zemi u otevřeného svého kufříku a vykládal všecko své jmění. Nadporučík sedě vedle na židli chýlil se k němu a díval se i dotazoval. — Hoch vyspav se dobře a nabyv důvěry k nenadálému příznivci svému, byl čiperný a hovorný. Již vyložil tři košilky sice hodně seprané, ale pěkně spravované, jedny punčochy, čepici starou a sešlý slaměný klobouček, obnošenou stužku na krk, na něj trochu velikou; naposledy vytáhl dva listy z obrázkové nějaké knížky, jež kdesi, jak hovorně vykládal, na pavlači doma našel, několik olověných vojáků, umouněných a barev už otřelých, které dostal doma od chlapce z prvního patra, a ve starém pouzdře tušku i péro a několik barviček bez štětce.

Právě pověděl, který hoch z jejich školy mu ty barvy dal, a že již měl také na štětec, že mu teď cestou, když ho do jednoho města přivezli, dala nějaká paní pět krejcarů, ale že mu je jeden zlý šupák, když na pryčně spali, vzal.

To již také setník zaslechl, jehož chlapec zabrán jsa v horlivé vypravování, ani nespozoroval. — Netušil ani, že prosté jeho vypravování beze všeho stesku dojalo oba strýce, Emana také. Proto, když chlapec pojednou se obrátiv a jej spozorovav se zarazil a zamlčel, řekl jaksi nejistě nadporučíkovi:

„Co tedy dělat? Policajt je tu —“

Řekl to po německu, neboť maje se za bývalého vrchnostenského úředníka, ač jen krátkou dobu byl praktikantem, držel proto dost na němčinu. Ale hoch německy uměl. Porozuměl ihned, a polekán, jako

poplašený zajíček sebou trhl a úzkostně pohlédl na strýce nadporučíka. Ten vzhlednuv k bratranci, řekl bez rozmýšlení:

„Ať si zas jde. Vždyť jsem už řekl, že si hocha nechám —"

„Já rozuměl jen na noc —" odpověděl jaksi nejistě radní.

„Do vsi ho nenechám. Však víš, co takové děti zkusí. Jsou všem na obtíž, všude je odbývají. A co z nich bývá? Ničemové, darebáci."

„Je pravda — to také uznávám —"

V tom Frony vstoupila. Jediným pohledem vyrozuměla, jak rozhodnuto; jako by nerozuměla, když jí Petr ukazoval na chlapcovo prádélko, jak má všecko čisté a v pořádku, obrátila se na Emana, a to netrpělivě, že Jung už čeká. Všecka pak rozdurděna chvátala ze světnice, když jí Petr řekl, jak se rozhodl. „Bodejť, takový baron!" v duchu si opakovala. „Taková krejčovina!"

Tu krejčovinu bratranci nadporučíkovi ve zlosti, ovšem že jen v duchu, přes tu chvíli vyčetla. Udělal si to sám, že svlekl uniformu. Co chodil v občanském obleku, pozbyl u Frony mnoho.

Nejhůře jí bylo, že se nemohla nyní do něho dáti, ostře mu domluviti, vyvraceti mu jeho úmysl. Za to tak učinila Emanovi, když dolů přišel. Domluvila mu, proč že tomu rozhodnutí Petrovu nezabránil, že mohl říci, že on malých dětí do stavení nechce, však že uvidí, co to je.

„Ach, hoch je hodný" — odbyl ji Eman, nějak se vzmuživ.

Taková odpověď ji zarazila. Dotvrdila její tušení a obavu, že by v tom hochu jí mohl vyrůsti nebezpečný protivník.

Zatím nadporučík odešel na radnici a tam úředně tajemníkovi oznámil, že si sirotka Františka Tomana nechává na vychování, aby to do Hůrky oznámili a se otázali, nebudou-li proti tomu. Tajemník se jen zasmál. Pak se rozhovořili o chlapci, a nadporučík vypravoval, jaký to zvedený synek nezvedeného otce. Všecku zásluhu matce přičetl. Vypravoval, co slyšel od chlapce, jaká byla hodná, jak se o něj starala, když je otec, jako Tomanův Josef, opustil, jak pracovala, až ulehla. „Stonala dlouho a hoch si plačky na ni vzpomínal —"

„Byla Němkyně?"

„Češka — Ale žili v Mnichově a tam chodil hoch do školy. A pak byl po matčině smrti u nějaké sousedky, Němkyně, a ta se ho ujala. A tak zapomněl dost česky."

„A co že u ní nezůstal?"

„Byla chudá; pustila ho sama, nemohla ho míti zadarmo na stravu a na všecko zaopatření. A tak ho poslali sem."

„Hoch asi mnoho zkusil."

„Zkusil, a je to také na něm znát. Je jako vrabec. Ale půjde to. Už hned dnes ráno byl jinačí. — A hodný je, hodný, mám z něho radost."

„Jako Frony," dodal tajemník s úštěpkem.

„Což ta! Ta by ho byla nechala policajtovi. — A kdyby jí nebylo, on Eman byl by také jinačí. — Hoch se mu dost líbí. Mohlo by to být třeba hochovo štěstí."

„To je to!" zvolal živě a důrazně tajemník. „Na tos připadl teprve teď, a na to pomyslila Frony hned včera. Přišel jí nový podílník na dědictví. A bude mít strach, aby Eman na hocha ještě nějak zvláště nepamatoval. Proto, milý brachu, budeš mít těžký úkol. Budeš mít s ní vojnu. Ona o dědictví bojuje."

Petr Kmínek byl tím překvapen. Uznával, že v tom je kus pravdy. Než nelekl se toho.

„Nebojím se té vojny. Však už jsme bez toho s Frony tajně na kordy, a potichu šermujeme. Teď alespoň to bude za někoho, bude to za to stát . . .“

VII.

Tak se stal Petr Kmínek, jenž jeda sem do rodiště, se těšil na bratrancovu rodinu, bezděky pěstounem a jako by otcem. Měl z toho arci nejednu nesnáz a v lecčem bylo mu upustit od dosavadního pořádku a pohodlí.

Hocha si nechal u sebe, a k vůli Frony, aby nemohla říci, co jim přibylo s chlapcem práce, najal si posluhovačku. Na oběd chodil k Emanovi jako prve. Františka musil také bráti s sebou; bratranec si toho vyžádal. Hoch poslední dobu zkusil mnoho a stýkal se na trudné své cestě s lidmi k němu lhostejnými, necitelnými i surovými. Proto byl také z počátku plachý. Než záhy se stal hovorným a přítulným, nejvíce ovšem ke strýci nadporučíkvi.

Ten se ho ujal nejvíce, a živě utkvěl v chlapcově mysli onen smutný večer říjnový; strýc Petr s ním nejvlídněji zacházel, všecko mu opatřil i štětec k barvám, hrál si s ním, rozprávěl s ním o mátce, kterou měl chlapec nade vše rád.

Za to dole, u oběda, choval se zamlkleji, zvláště dokud byla Frony ve světnici. Mimo oběd zřídka přišel dolů do světnice, ač ho tam strýc Eman zval. A když se tam hoch stavil, bylo to vždy, když Frony někam odešla nebo někde na dvorci byla zaměstnána. Cítil patrně, že mu teta nepřeje; a ta se s tím také hrubě netajila.

Za to strýc Eman si záhy chlapce oblíbil, a rád měl, když se František k němu přitulně choval. Hoch tak učinil sám od sebe, ovšem, když byl strýc u nich nahoře nebo když s ním meškal sám dole; nad to ho nadporučík k tomu měl, aby měl strýčka rád, aby se měl k němu uctivě a vesele. A tak hoch říkal setníkovi „pane strýčku" a častěji mu ruku políbil, nežli by byl sám udělal, nevěda ovšem, proč ho strýc Petr tak nabádá.

„Uctivost a zdvořilost" u setníka nade vše vážila; a tak si ho František počal podmaňovat. I tím se strýci zaonačil, že po každé, když přišel dolů do světnice, obdivoval se lesklé jeho šavli a opásání, a že rád poslouchal, když „pan strýček" hrál na kytaru a zpíval. S účastenstvím také setník vyslechl, když mu Petr o chlapci vypravoval, co cestou zkusil, s jakými lidmi ho vozili a jak bídně nocoval, že hoch zvláště živě na tvrdé pryčny vzpomíná a na dva „vojáky", patrně četníky nebo strážníky, z nichž jeden mu koupil rohlík a teplé uzenky, „takové tuze dobré", a druhý že si ho, když se zimou třásl, vzal k sobě do světnice, že mu dal polévky a teplých bramborů a pak že mu ustlal na lavici u kamen.

Vůbec zdálo se první čas, že František oba strýce, staré mládence, přátelsky sbliží. Bylo to do té doby toho víc, co je rozvádělo nežli co je sdružovalo.

Emana setníka zrovna netěšilo, s jakou tenkráte Petr přijel, jak se s ním v průjezdě uvítal a jak se o jeho uniformě a důstojnictví vyjádřil. Než na to by byl zapomněl. Ale starý nadporučík nemohl se ani pak opanovat a neutajil ani štiplavé poznámky nebo posměšného pohledu, když se Eman po hejtmansku oblekl, nebo když mluvil o svém někdejším místním velitelství. Už to ho mrzelo, že Petr po každé, jen

o tom on, Eman, začal, hned řeč obracel a věc zamlouval. —

Setník také nerad viděl, že se Petr tak skamarádil s Chválou tajemníkem, že k němu chodíval do kanceláře na besedu, a že se ho zastal vždy, kdykoliv on nebo Frony se o něm nepříznivě zmínili. Ta dobře vše pozorujíc, kde mohla, ještě hada nasadila, zvláště poslední dobou, nežli ten hoch k nim přibyl, co poznala, že se s Petrem přepočítala, toho že nikdy nezíská, aniž jeho dědictví, poněvadž jí nepřeje. —

Nyní se vše obracelo. Oba bratranci nechávali vojny, důstojnictví, uniformy a hleděli si více hocha, třeba že ne stejně horlivě a upřímně. U setníka bylo v tom také trochu řevnivosti a žárlivosti na bratrance. Nicméně se s ním teď častěji stýkal a lépe snášel, nežli před tím. Rád vyslýchal jeho zprávy o tom, jak František ve škole pokračuje, že přemohl už skoro všecky nesnáze, jež se chlapci naskytly, an před tím do české školy nechodil; když se nadporučík zmínil, že musí chlapci opatřiti to neb ono na oděvu, sám přinesl něco ze svého staršího šatstva hochovi na přešiti, anebo zaplatil od ušiti.

Častěji teď nahoru přicházel, a když mrazy uhodily a vánoce se blížily, celé chvíle proseděl v Petrově světnici, an bratranec podlepoval a vystřihoval Františkovi „betlem“. A když pak byl s tímto hotov a prkno na zeď upevnil, tu gardový setník a místní velitel podával mu ochotně mech i panáčky, pastýře i ovečky, jež nadporučík do mechu zastrkoval. A když Petr se židle sestoupil, když František radostí rukama zatleskal a zajásal, hledě zářícíma očima na prostý chlév, anděla nad ním, na město, skály pískem se třpytící, na pastýře a ovce v mechu, tu oba staří mládenci stojíce vedle sebe před betlemem, potěšeni

radostí chlapcovou a dojati vlastními vzpomínkami na podobné chvíle svého mládí, pohleděli na sebe upřímně, usmívajíce se, a setník zvolal: „To je radost!“

Zvolal tak bez obvyklé emfase a bez gesta, zapomenuv v opravdivém pohnutí svém i na němčinu. — —

Až do té doby docházely tajemníka Chvály válečné zprávy dosti příznivé. On, čtenář novin, častěji se nadporučíka ptával, to od té doby, co se chlapce ujal, jaké jsou zprávy z bojiště. Mínil, co dělá Frony. Čekal, že záhy požene útokem, aby vystrnadila z domu chlapce jí nepohodlného. Mimo nadání se tak nestalo. Petr Kmínek nemohl prozatím nic jiného Chválovi zvěstovati, nežli že hocha ráda nemá, že ho dole nerada vidí, že František cítě to, se jí bojí jako ohně —

„Jde opatrně,“ mínil tajemník. A měl pravdu. Teprve později ovšem jenom stranou u sousedek si stěžovala, jaký má teď kříž s tím hochem, jaký jest paškrtný kluk vybíravý, mlsný, že mu není každé jídlo vhod, a že ho Petr kazí a zkazí, protože zapomíná, že kluk nic nemá a kdyby on, Petr nadporučík, mimo nadání odešel, že by hoch byl opět na žebrotě a že by musil třeba zase postrkem.

Sousedky „za řečí“ pověděly Emanu, setníkovi, jak si Frony stěžuje, a když se jí zeptal, okolkovala, nechtěla říci, aby si nemyslil, že na hocha štíří — ale posléze řekla a ještě více, a postěžovala si také, jak ten hoch se k ní nevlídně má, že na ni kale nepohledí a raději se jí vyhne, kde může.

Tak to začalo. Tak nastala drobná palba různých stížnosti, a to okolo samých vánoc, když Frony postřehla, že již nejvyšší čas, že Eman začíná si na hocha navykat a příliš často nahoru chodí. Z počátku si toho Eman hrubě nevšiml, ale když stížnosti se opakovaly, počal se mrzeti. Pak už to pověděl také

bratranci Petrovi. To bylo již po vánocích. Nadporučík se zamračil, pak si vzal Františka na výslech. Ukázalo se, že stížnosti jsou malicherny, z části nesprávny, většinou pak smyšleny. Byla z toho první zjevná bitva mezi ním a Frony.

Po té bouři nastalo na nějaký den ticho, ale dusné ticho. Pak to začalo nanovo. Zprávy z bojiště počínaly se měniti. Nadporučík zlobil se nanovo, když o nich Chválovi vypravoval. Bylo to všecko tak titěrné, hloupé, malicherné. Tu postříkaná vodou síň, pomazané schody, rozbitá náhodou nádoba, kvičení oblíbené Froniny kočky, trochu hluku na síni, větší sběh chlapců s Frantíkem před domem a takové a jiné věci, to všecko sloužilo Froně k žalobám na Františka. Z komárů velbloudi děláni, a nadporučík zvyklý přímo dorážeti a také tak se brániti, čertil se mimo to ještě nad divnými oklikami a pletichami své sestřenice. Někdy nebyl Frantík ovšem bez viny, ač nikdy nic ze zlomyslnosti nevyvedl; než nadporučík přesvědčiv se několikráte, že Frony nadsazovala a lhala, nevěřil vůbec a všecka její udání za zlomyslnost a lež prohlásil, a chlapce vždy a po každé hájil.

Boj ten byl by již rázem ukončil svým úplným ústupem, nebo měl to za nedůstojno sebe takto zápasiti, kdyby ho byl sekretář Chvála nezdržoval. Napomínal ho a nabádal, aby vydržel, aby to Froně k vůli nedělal a pamatoval, proč ona proti chlapci tak sočí. To na čas vydalo. Nadporučík k vůli Františkovi překousl leccos a vydržel nejednu mrzutost.

Za těchto šarvátek zkalilo se zase přátelství mezi bratranci. Eman podléhal vlivu své sestřenice, vedoucí mu všecko hospodářství. Někdy uznal, když mu Petr vše vyložil, že chybila; ale neměl dosti síly, aby jí poručil, zvláště když teď častěji také plakávala tesknic, co k vůli tomu hochovi zkusi. Někdy se však pře-

svědčil, že také Petr není bez omylu, zastávaje se chlapce ve všem a napořád. A když mu to řekl, zlobil se zase nadporučík, vině bratrance, že Froně nadržuje. Z toho povstávalo nedorozumění mezi setníkem a nadporučíkem, kterých ovšem Frony užila na svůj prospěch, sočic za takových příležitostí směleji již na Petra bratrance.

Ten už pak jeden čas chodil dolů k obědu sám. Františkovi dával jídlo nahoru donášeti. Pak také on po jedné z potýček nepřišel k obědu. To bylo počátkem jara, když na stromech pupence vyrážely. A zrovna v tu dobu došlo starého důstojníka nějaké psaní, které se ho velmi nemile dotklo. Chodil dlouho sem tam po pokoji, pak si zapálil dýmku (doutníky, co měl Františka, jen málo kouřil, a k starému Šrámkovi, již také nechodil), začal bafati, začal, ale brzo přestal. Sedl pak a napsal list. Za několik málo dní došla odpověď, která byla rovněž tak veselá jako první list.

Nadporučík však už nebyl tak rozčilen. Zasmušilý, jaký byl po všechny ty dni, nežli odpověď došla, odebral se k tajemníkovi. Dlouho u něho nepobyl. Zasmušilejší nežli k němu šel, domů se vrátil. Františka si ani nevšiml, a když se hoch k němu přítulně měl, poslal ho ven, na sluníčko, aby si šel hrát do dílků Osamotněv, vyňal skřínku, pro Fronu kdysi tak tajemnou, a přehlížel v ní nějaké papíry. Pak uschovav vše, vzal čepici a zašel dolů. Minul dle všeho k Emanovi; ale potkav u dveří Fronu, obrátil se rychle a slova nepromluviv vrátil se nahoru. —

Toho dne na večer stala se ve městě M., odlehlém od dráhy, nevšední věc. Ze sousedního města, kde byla telegrafní stanice, přinesl zvláštní posel telegram, a to nadporučíkovi ve výslužbě, Petru Kminkovi. Té chvíle to Fronu zamrzelo, že se s ním hněvá, že se

ho nemůže zeptati, od koho telegram, a co se stalo. A ještě více pak zahořela palčivou zvědavostí, když bratranec bez prodlení šel pryč, ze stavení, a objednal si, toho se dověděla jestě do večera, příležitost. Ale kam, po tom marně pátrala. Bratranec objednávaje si vůz, nic neřekl.

Bryčka přihrčela záhy z rána, ještě za tmy. Petr Kmínek, sám, v uniformě a v plášti vsedl do vozu. Frony stojíc za květinami v okně pozakrytá, hleděla do šera, za bryčkou. Kam jede? Bez toho na dráhu, na nejbližší stanici. V tu dobu tam jezdívají. A co na dráze? Pojede pryč, a kam, a proč? Hocha nechal Chválovi na starost, to zvěděla od posluhovačky. Ale ou, v uniformě! — To ji zaráželo, a Eman setník byl pak také překvapen. Uniforma, které Petr od svého příjezdu na sobě neměl, účinkovala.

VIII.

Petr Kmínek usednuv do bryčky zapjal plášť a pokryl jím kolena. Byl toho časného rána citelný chlad. Bryčka rozkolébavši se vyjela z náměstí do dlouhé ulice, tou ven a záhy se ocitla na silnici. Rachot jejích kol samojediný se ozýval hlubokým tichem šerého ještě rána.

Nadporučík maje límec pláště vyhrnutý, ruce v jeho rukávech zastrčené, seděl v temném koutě kryté bryčky nehnutě, s hlavou pochýlenou. Nevšímal si ničeho kolem sebe, pohříživ se v myšlénky. Myslil na ledacos: na dvě psaní, která posléze dostal a která mu byla nemilá, na stručný telegram, aby přijel dnes k tomu a k tomu vlaku, na hocha, Františka, na Fronu i Emana, nejvíce však na osobu jemu někdy nejmilejší, na Isabellu, s kterou se byl seznámil v Sehji v domě kupce Domazetiče, o které byl sekretáři vy-

pravoval, když s ním poprvé seděl u starého Šrámka, a která mu dotčený telegram zaslala, neuvádějíc žádné příčiny. Isabella se mu vdala za jeho setníka, muže zámožného. Poručíka Kmínka se to tenkráte velmi bolestně doteklo, zvláště to, že jeho Isa se mohla k tomu tak brzy odhodlati. Ale již ji sám sobě omlouval, že ji nic jiného nezbývalo, on že si ji nemohl vziti, a tak že sňatek ten byl pro ni, sirotka u příbuzných z milosti žijícího, nutností, ne-li štěstím, jak lidé říkali.

Brzy po tom sňatku přidělili poručíka Kmínka k jinému praporu, do Uher. Od té doby své Isy, nyní manželky setníka Lončareviče, nespatřil za drahnou dobu. Mysliti na ni však nepřestal a zvláště první čas sháněl se po zprávách o ni. Pak se s ní shledal mimo nadání.

Bylo roku 1866. před samou válkou. Přitáhl se svým plukem, to byl už u řadové pěchoty, na Vídeňské nádraží. Měli býti odtud vypraveni do Čech. Petru Kmínkovi se až dech zatajil, když v tom ruchu a víru, v té tlačenici shledl Isabellu. Měl ji stále na mysli jako mladičkou dívku velkých, krásných očí, a nyní po šesti letech viděl ji rozkvetlou ve sličnou paní.

Byl po namáhavém pochodu za parného dne všechen zardělý, ale zčervenal ještě více nad tím setkáním, když pohledl do očí paní setníkové a zaslechl její hlas. Oči ty byly ještě tak krásny, ba zdály se mu ještě krásnější, any mluvily tichým smutkem, jakož i líce jímavě pobledlé. Vedle ní stál roztomilý klučina, její synek, jenž měl oči po mamince.

Poručík s pani setníkovou dlouho nehovořil, a také ne mnoho. Nebylo možná v tom víru a hluku vojska, jímž se nádráží hemžilo. Poručík nemohl také pro překvapení a vzrušení. Více nežli on mluvila Isa.

Zmínila se, že tu čeká na svého muže, zmínila se o válce, jaké má z ní starosti, že bude muž asi také brzo povolán.

„A vy už jdete do ohně," dodala pojednou, s patrným účastenstvím. „Vzpomněla jsem teď na vás často, kam vás ta bouřka zanese —"

„Milostiva paní!" vyhrklo tenkráte Kmínkovi, a z hlasu i z výrazu tváře bylo zřejmo, jak ho ta slova dojala, a že v něm ještě neuhasl Seňský oheň. V tom vojenský signál zahlaholil. Zardělý, od pochodu prachem pokrytý poručík v bílém kabátě s dubovým listím za čákem, opásaný ostřapčenou páskou, políbil podanou mu ruku a pohlednuv na paní pohledem díků i oddanosti, sehnul se k jejímu synkovi a políbil ho na čelo. A už kvapil k svému oddělení.

První chvíli měl hlavu všecku popletenu a ještě pak ve vagonu dlouho to trvalo, nežli nabyl poněkud klidu. Byl jako poručík s hebounkým chmýřím pod nosem, ač se mu už táhly vrásky od očí k spánkům a v knírech našel zase dvě bílá, protivná vlákna, která už po nějaký čas vystřihoval. To mu všecko povědělo zrcátko, jež sedě ve vagonu a mysle na Isu, jak jest ještě slična, maně z kapsy vytáhl a v něm se zhlížel.

To bylo poslední vzrušenější shledání a rozloučení s Isou. Po tomto setkání se ovšem o mnoho dříve ukonejšil nežli tenkráte po té ráně v Senji. Od tehdejších dob minulo mnoho let, a za ten čas měl Kmínek sem tam nějaké milostné dobrodružství. Ale při žádném už neblouznil ani nehoroval jako před lety v Senji. Na každé pak také snadno a záhy zapomínal, jak se byl také sekretáři Chválovi přiznal. Jen známost s neteří kupce Domazetiče zůstávala mu v nezměněné upomínce. Zachoval si ji a chránil jako nedotknutý poklad, jako neposkvrněný obrázek, vždy, za všech okolností.

S Isou setkal se po druhé třetího roku po válce ve Vídni. To byl již nadporučíkem. Jemu bylo tenkráte již přes čtyřicet let, jí ještě ne třicet. Byla dosud sličná, ale stín tajného bolu či tajených starosti zanechal patrnější stopy v jejím líci. Kmínek to nejlépe postřehl, a to s živým upřímným účastenstvím. Zvěděl, že jest Isa nešťastna se svým mužem, jenž se oddal pití a zvláště karbanu a utrácel nad míru.

Kminek jsa zván přišel časem do jeho domácnosti. S Isou, k niž choval teď upřímné, oddané přátelství, byl by se rád vídal, ale ve společnosti hejskovitých důstojníků, kteří se u Lončarevičů scházeli, nebylo mu volno. Litoval Isu, litoval jejího synka. Toho hezkého, kadeřavého chlapce, jenž měl po matce oči, opravdu si oblíbil. Jak jen trochu mohl, vyhledal ho a pohrál si s ním. O jeho budoucnost se však strachoval. Otec sobě synka nevšímal, neměl pro něj pokdy, a matka majíc v něm útěchu, ve všem mu vyhovovala. Starý nadporučík v jediné doufal: že vojanský ústav spraví, co domácí vychování pokazilo. Ale i v tom se sklamal.

Eugen zůstal doma a počal chodíti do gymnasia. Odtud byl už na práva ustanoven, a z práv do orientálské akademie. Matka s tím souhlasila, jakož by byla se vším souhlasila, z čehož kynula Eugenovi krásná budoucnost .

Koncem druhého roku, co Kminek meškal ve Vídni, dostal se hejtman Lončarevič pojednou do Pešti. Za nedlouho se o něm doslechl, že musil pro náramné dluhy kvitovati, že z jeho majetku a kauce téměř nic nezůstalo. Kminek se tenkráte velmi horlivě shánĕl po dalších zprávách, nezvěděl však nic, leda to, že se Lončarevič někam do Štýrska vystěhoval; do roka nadporučík také uslyšel, že bývalý setník Lončarevič náhle zemřel, raněn byv mrtvicí...

V ten čas Petr Kmínek, to již padesátník, mající v knírech nejedno bílé vlákno, přeložen do Prahy a tam také dosloužil. Hned prvního roku ve výslužbě dostalo se mu neočekávané návštěvy.

Do jeho skromného pokojíka, bydlil na Malé Straně v jedné z postranních ulic v okolí kláštera Maltanského vstoupil jednou v neděli odpoledne vytáhlý, hubený mladík, šviháckv oděný, s takovou také hůlčičkou v ruce. Byl zapadlých tváří, na nichž sem tam jevily se stopy neštovic. Také oči měl zapadlé, a zahnědlý stín se táhl pod nimi. Mladíkovi bylo tak šestnácte let, ale vypadal stařeji, a celkém spíše nějak uvadlý nežli chorobný Vstoupil směle, obratně pozdravil, a hlásil se důvěrně jako Eugen Lončarevič. Petr Kmínek se nemálo divil, jak ten chlapec, někdy tak sličný, se změnil. Jen kučeravé, pěkné vlasy a tmavé, velké oči na něj připomínaly. Zněmčilý byl skoro úplně. Na gymnasiu vydržel jen do třetí třídy. Kmínek ani nepátral proč; tušil to příliš dobře. — Nyní byl Eugen v obchodě, již třetí rok, ale také na třetím místě. První dvě léta strávil ve dvou obchodech Vídeňských, teď ho vzal nějaký vzdálený příbuzný nebožtíka otce do svého velkého obchodu.

Nadporučík se od Eugena dověděl, že matinka zůstala ve Vídni a že se jí valně nevede. Hoch při tom vzpomněl nedosti šetrně neblahého hospodářství otcova, za to že nyní on se má, že nic neužije, že musí být u takového bručivého, přísného, divného strýce, a ten že dělá ještě milosti a drahotu.

Z návštěvy té se nadporučík hrubě nepotěšil, vida, že se splnilo, co někdy tušival. Eugen pak přicházel častěji, a šedivějící nadporučík vítal ho vždy přátelsky. Také tak mu radíval, napomínal ho, v bytě svém i když ho vzal s sebou na procházku. Eugen všecko oddaně, ano někdy i s patrným pohnutím vy-

slechl; k starému pánu byl ochotný, přítulný, sliboval a — loudil peníze.

Někdy mu dal důstojník sám něco na přilepšenou, někdy, a to častěji, mladík sám si vypůjčoval, a to za různými záminkami. Nedostal vždy, nadporučík se pamatoval, ale přece dosti často.

Nejlépe obyčejně mladý kupčík pochodil, když přinesl zprávu od matinky, poručení a pozdravení, nebo když o ní vypravoval. Tímto prostředkem uměl prohnaně manipulovati u dobráckého důstojníka. Ten mu o své známosti s jeho matkou sice nikdy nic neřekl, ale Eugen o ní věděl. Pro tyto návštěvy Eugenovy rozmnožena nadporučíkova nevelká korrespondence. Poslalať mu matka Eugenova poděkovací list za to, že se tak Eugena ujímá. Byl velmi srdečný a z něho poznal, jak Isa na svém synu visí, jak neskonale ho má ráda, tak že téměř ani stínu na něm neviděla, ve všem ho omlouvajíc a hájíc.

Na tento list ovšem odpověděl; po čase došel Isin druhý list, a tak vznikla korrespondence, jejíž nejpřednějším předmětem byl Eugen. O minulosti se nadporučík nezmiňoval, leda jen všeobecně; vdova pak jen Eugena měla na mysli i v péře; ovšem že také psala o vzácném nadporučíkově přátelství a o své vděčnosti.

Z listů těch nakmitla se nadporučíkovi bezděky myšlénka, že kdyby tak Isa chtěla — — Poprvé nechtěl ani domysliti; ale myšlénka ta z nejtajnější hlubiny jeho nitra se opět a opět vynořovala. On se pak začal jí baviti, začal už i počítati léta i důchody. Myslil na Isu, že by se jí přece jen uvolnilo, třeba že by se musila uskrovniti . . Než na to ona je teď zvykla . Ale ten hoch! Eugen! Ten mu nešel do počtů . . . A také mu je zhatil.

Přesvědčil se nadporučík, že mu Eugen lhal, že ho šidí a se přetvařuje, a z toho se přesvědčil, že mladíka nic nepolepšil, jak už počínal mysliti, nýbrž že Eugen lehkovážně utrácí a dluhy dělá a že má divné společnosti.

Teď teprve to vzal starý důstojník, dohřátý, že ho takový klouček za nos vodil, po vojansku. To vydalo. Totiž tolik, že se Eugen urazil a více nepřicházel. To však přispělo k tomu, že se Kmínek rozhodl a vystěhoval se do svého rodiště, na které vlastně již dříve pomýšlel.

To, co se mu přihodilo s Eugenem, velmi ho mrzelo, nicméně neměl tolik ráznosti, aby všecko jak náleží vypsal jeho matce. Nechtěl, nemohl jí tak zarmoutit a proto leccos zatajiv dal jí všeobecnou radu, aby v tom a v tom Eugena vážně napomenula.

V rodišti si Petr Kmínek oddechl. Neměl tu starostí, kterých v Praze nemohl zapuditi. Nebyl by tam s to, aby Eugena zamítl. Byť přece Isiným synem... Také ona myšlénka, kterou sice nazýval pošetilou, ale kterou se přece začasté a vážně zaměstnával, ho tu opouštěla. Jmenovitě první čas mu ani nepřipadlo, aby se pokusil svobodný stav svůj zaměniti. Než ani v domově neměl úplného pokoje. Eugen se ve své uraženosti rozmyslil a poslal za nějaký čas list plný zkroušenosti. Za ním druhý, třetí, v němž byla již petice, a s nímž došel současně list z Vídně, od matky Eugenovy.

Nadporučík odpovídal a nosil si psaní i zásilky sám na poštu, buď tak Froninu palčivou zvědavost, které nikterak nespokojila pokažená obálka s adresou na „madame Lončarevič", nalezená na stolku bratrancově.

A teď jel Kmínek na nádraží telegraficky udané, aby se s Isou shledal. Minulo plných šest let, co ji

naposledy ve Vídni viděl. Tenkráte byla paní ne zplna třicetiletá. Nyní však nadporučík neuvažoval, jaká bude teď, nýbrž co je, co bude!

Tušil, že to nic kalého, jistě že něco k vůli Eugenovi. A také na Františka vzpomínal. Co ten asi, až se probudí a bude sám, jak mu bude bez něho, beze strýce — to se doma jistě málo zdrží, k vůli Froně, že raději bude u Chválů. Ubohý klučina! Jak by mu bylo! To nadporučíkovi se živě kmitlo, kdyby tak František byl sám, kdyby jeho neměl . . . Den, dva nebo nějaký čas by ho z milosrdenství strpěli, ale pak by zase musil dál tak, jak ho přivezli. A ten kluk, ten Eugen, jak psal teď naposledy a dvakrát za sebou. Ten by peníze zrovna polykal! Takový hoch! A co on, nadporučík, nač má míti takových starostí! A za to ještě nějaké mrzutosti! Zač! Za to, že před lety měl maminku rád, a ještě nešťastně. A za to, že nebožtík hejtman utrácel, v karty hrál. Ale co Isa za to může . . . Co asi jen chce?

Zatím se rozsvětlilo; slunce vyšlo, a nastalo překrásné jitro prvního jara. Křísící se luka, osení pěkně zelené míhaly se v pravo v levo. Vše bylo stopeno v záři slunečných paprsků. Po osmé hodině zastavil se Kmínkův povoz před osamělým nádražím. Do vlaku bylo ještě přes půl hodiny času.

Petr Kminek svleknul si plášť, zapálil si doutník a přecházel perronem, vysypaným pískem. Chvílemi se zastavil, hleděl po kolejích, tratících se mezi poli, do vzduchu nad nimi jasně prozářeného, svítícího, v němž se jasně rýsovaly vrby v mladistvé zeleni podél potoka v lučinách. Pak se zadíval přes koleje, na slunci se svítící a přes pole za nimi na travnatý svah, hojně zarostlý keři trnkovými, nyní obalenými bělostnými květy. Nade vším klenulo se modrojasné nebe; kolem osamělého nádraží bylo tak ticho, tak pěkně a

nějak svátečně. Nad osením vysoko v zářícím vzduchu hlaholila skřivanova jásavá, neunavná píseň. Pojednou zalehlo sem pronikavé písknutí, a již zahledl nadporučík v dáli kotouče bílého dýmu, kvapně se do výše valící.

Bezděky se zastavil a zapjav dva uvolněné knoflíky svého kabátce, potáhl si ho za šůsky, aby náležitě přilehl (Frony by byla řekla, že se v něm krejčovina ozvala), a hleděl upřeně vstříc blížícímu se vlaku.

IX.

Nadporučík hned, jak prve přijel, vzbudil na nádraží pozornost; nyní budil zvědavost cestujících v dojíždějícím vlaku. Zraky všech u oken se na něj upřely; on také všechny tváře pátravě přehledl. Než nespatřil hned, koho čekal. Vlak stanul. Jen jediná osoba tu sestoupila, štíhlá paní v černých šatech, v takovém převěsku, v kloboučku, mající v ruce nevelkou brašnu. Každý si hned musil všimnouti jejích černých vlasů a černých, velkých oči. Zamířila přímo k nadporučíkovi, jenž jakmile ji shledl, rychle sebou hnul a čile jí v ústrety kráčel. Podala mu ruku nějak prudce, jako nervosně, a také tak promluvila, hledíc mu do očí:

„Děkuju vám.“

Zvuk toho hlasu, který tak rád poslouchával, mocně se ho dotknul.

„Těšil jsem se na vás —“ odvětil, zapomenuv na všecky své úvahy a na vše kolem. Vzal brašnu, dal ji kočímu, který čekal opodál, a vedl paní Lonča revičovou k povozu.

„Kam mě povezete?“ ptala se. „Jsem tu zcela nepovědoma. Ale nechvátám, abyste věděl, milý příteli.

Dále do Prahy mohu až odpoledne. Dobře jsem si to vypočítala, jak vidíte," děla s úsměvem.

Oznámil jí, že také na to myslil, že tu na nádraží nic není, a tak že ji dá zavézti do města, odtud půl hodiny vzdáleného.

„Ah, to pojďme raději pěšky!" zvolala živě. „Je tak krásně, a jízdy jsem užila do syta."

Nadporučík byl tomu povděčen. Dav kočímu nařízení, kam má v městě zajeti, zavedl svou společnici na cestu. Ale nezůstala na ní. Zahlednuvši opodál v poli stezník v aleji ovocných stromů, ptala se, nemohli-li by tudy do města. Přisvědčil, a již tam namířili po mezi, na níž se tu tam chudobičky probělávaly a místy žlutý devětsil kvetl.

„Je mi to tak vzácné," mluvila Isa, zastavujíc se a rozhlížejíc se krajinou. Svlékla převěsek, nebo slunce mile hřálo. Kmínek si jej vzal přes ruku. „Jinak se tu dýchá. Tam je člověk jako ve vězení" — Myslila Vídeň. „A toho zpěvu — Ach, jak dávno jsem ho neslyšela!" A zastínivši sobě oči rukou, pohledla do výše, jako by zpěváka hledala. Nadporučík sleduje její pohyb, všiml si její ruky i ramene, i její postavy dosud ještě pružné. Zdálo se mu, že se postavou mnoho nezměnila od té doby, co ji viděl. Jen líce mu připadlo trochu měkčí a povadlejší, jmenovitě kolem úst, a teď také postřehl, že jejími vlasy proniká sem tam bílé vlákno. To jej potěšilo. Počítával ť dobře, že jí není ještě čtyřicet a jemu skoro šedesát, vlastně přes padesát, jak říkal. Ale vypadal čile, byl svěží, zdráv a nic ochablý. Jen ty šediny. A hle, ta bílá vlákna v Isiných černých vlasech! Teď jda vedle ní, nepočítal. Nyní na léta a na vše kolem zapomněl; bylo mu, jako bývalo. Dávné city se probouzely a ty spojily zašlý čas s touto neočekávanou chvílí. Mezi tím nebylo nic. Zapomněl, že Isa byla vdána; jen ji viděl,

její postavu, hleděl na její líce, byl rád, když na něm tkvěly její tmavé oči, zapadlé, ale živé, pěkné, a bylo mu příjemno, když mluvila, když slyšel zvuk jejího hlasu, jenž byl, jako býval. To všecko jej blaze vzrušovalo. A kolem bylo tak jasno, zářivo, překrásný den, skřivan vesele zpíval. Tak se to krásně šlo polem, mezi osením, jež větřík čechral, po suché, neširoké mezi . . .

Na minulost zapomněl a přítomnosti se bál jen se doteknouti. Nezeptal se, proč se tak pojednou vydala na cestu, co se stalo. Ani slovem o to nezavadil, a když mu Eugen na mysl připadl, hned myšlení jinam obracel.

Isu ta cesta patrně těšila. Tvář její nabyla výrazu klidnějšího, spokojenějšího. O Eugenu dosud se nezmínila, jak že hned učiní, Kmínek se obával. Když se po druhé na mezi zastavila, vypravujíc o své cestě, zahleděla se, jak proti němu stanula, do jeho tváře a již vyslovila pojednou, že byla překvapena, jak dobře a svěže vypadá. Potěšilo jej to tak, že na chvilku nebyl ani dost pozorným, když vypravovala, jak sama byla chorobna, jak bývá všecka rozčilena, trpíc čivy.

„Ah, ah," pomyslil si v duchu nadporučík, „vdova, vdova a dost mladá . . ."

Ale ona jinak vykládala:

„Někdy se divím, že jsem to všecko přečkala. — Zkusila jsem mnoho. Tolik starostí! Ó, kdybyste věděl. A pořád sama, bez porady, bez zastání!"

V tom došli do ovocné aleje. Třešně, a těch tu stálo nejvíce, byly v plném květu, ostatní pak stromy plny poupat. Kvetoucí koruny zvučely bzukotem včel, a dole, na půdě střídaly se stíny a zářivé pruhy slunečné.

Isa zastaviia se na pokraji, odmlčevši se bezděky nad tou krásou, a zahleděla se do kvetoucích stromů. Nadporučík více ji samu nežli utěšený zjev přírodní pozoroval.

„To je krása! To je krása!“ opakovala.

Kmínek mlčel. Jemu se krev nějak rozehřívala a cítil, že mu stoupá žár do hlavy, do oči. Zářily mu, hledíce na Isu, jež na špičky vystoupivši, lámala si haluzku květů.

„Pamatujete-li se —“ promluvil pojednou, a již se zarazil. Ale musil dokončiti. Isa držíc kvetoucí větvičku v ruce, pohledla na něj tázavě.

„Myslím — jako — víte-li, tenkráte, když u vás dole všecko, u vás, ve vaší zahradě —“

Připomenul jí bujné, krásné jaro jejího domova, na jihu, kvetoucí strýcovu zahradu.

„Ach — myslíte —“

„Jak jsme se loučili —“

„Byla jsem tenkráte tuze nešťastna, a —“ mávla rukou, jako by chtěla naznačiti, že je nešťastna posud. Vykročila.

Šli na okamžik mlčky, až pojednou se nadporučík ozval:

„A takhle jsme se shledali!“

Nerozuměla mu, co chtěl říci, mínil-li, že je zase jaro jako tenkráte, nebo že se tak změněni sešli.

„A co mezi tím rozloučením a shledáním,“ řekla na to trpce.

„Nechte toho — nevzpomínejte! Nač se rmoutit v pěknou chvilku —“ živě ji Kmínek odvětil.

„Máte pravdu —“ děla s úsměvem, a pojednou se tázala: „Víte-li, proč jsem vám telegrafovala?“

Zarazil se, div že se nelekl. Teď to přijde . . .

„Chtěla jsem vás vidět,“ dodala rychle odpovědi nečekajíc. „Myslila jsem si, že když jedu do Prahy, a

skoro okolo vás, abych vás spatřila . . . Tolik let jsem vás už neviděla — a poděkovat se vám musím za Eugena, za vaše přátelství —"

A zase mu živě podala ruku.

Nadporučík přemíle překvapen neodpověděl příliš souvisle. Ujistil Isu, jak ho to těší — a že by ho to těšilo — kdyby mohl ukázat, jak přátelsky smýšlí, že bez toho už na to pomýšlel, že si udělá do Vídně výlet, aby ji, Isu, uviděl.

„Jaké mám neštěsti!" řekla prudce a upřela na něj oči. „Byli jsme pořád tak vzdáleni, a teď, kdybychom se mohli častěji vídat —"

Zamlčela se.

Kminek se divil nerozuměje. Byl pak nemálo překvapen, když uslyšel, že vdova po setníkovi opouští Vídeň nadobro a že se usadí v Praze.

„Teď, když tam je Eugen — myslím, že mu Praha svědčí, že tam vydrží, že s ním tam bude líp nežli ve Vídni, kde měl tolik útisků — A nemohu bez něho být —" dodala prudce, ano vášnivě. — „Bez něho je mi tak pusto! A pak," doložila mírněji, „samotného nechci ho nechati. Dokud vy jste tam byl, byla jsem upokojenější. Ó, kdybyste věděl, jak jsem vám žehnala, za vaši laskavost, a jak vás Eugen chválil — Ale teď už jsem nemohla obstáti — Mně samotné bývalo tak úzko — Musila jsem za ním, nešlo to jinak."

Kminek byl poněkud v rozpacích a zaražen tímto prudkým projevem mateřské oddanosti.

„A proč jste se z Prahy vystěhoval?" optala se pojednou.

Pověděl, že již na konci své služby pomýšlel na domov, že v Praze byl jenom na čas. To však zatajil, co uspíšilo jeho odjezd.

„A v tom malém městě chcete zůstati navždy?! Nestýská se vám tam? Myslila jsem, že tam budete jen na čas.“

„Už jsem přivykl.“

„Tak se už v Praze neshledáme,“ dělá rychle, škubajíc květy s haluzky.

„Jak bych rád! Ale teď — já bych se teď už nesnadněji stěhoval —“

„A proč?!“

„Mám jakýsi závazek, takovou povinnost —“

Isa se zastavila a čekala dychtivě na vysvětlení Petr Kmínek jí o Františkovi nikdy nepsal. Nebylo mu snadno, aby paní setníkové vypověděl, jak malého hoška z příbuzenství přivezli postrkem a za jakých okolností. Nyní nebylo vyhnutí.

Jal se vypravovati a záhy postřehl, že Isa nemůže utajiti nepříznivého dojmu. Zarazil se nad tím a nebylo mu to milo. Než v tom se již opanovala a mínila, to že by mu nemusilo býti žádnou závadou, poněvadž nemá k chlapci takových závazků, aby ho musil míti u sebe, že by ho tam bratranec (z listů věděla, u koho Kmínek bydlí) si mohl nechati a že by tam byl u strýčka tak jako tak, a nad to, že by měl tam tetičku, a ta že by se o chlapce nejlíp postarala. Isa o Froně z psaní také věděla.

Kmínek se nevolky usmál a řekl:

„To je pravda. Taková tetička!“

Isa se neptala na vysvětlenou po těchto úsměšných slovech a hned také zamluvila záležitost s Františkem. Ale z toho hovoru jako by stín mezi oběma na chvíli zůstal. Jmenovitě nadporučíkovi, jenž ve svém rozruchu do té chvíle na Františka nevzpomněl, nechtěl hoch hned z hlavy.

Zatím vyšli z kvetoucí aleje. Cesta je vedla pokrajem lučiny, pak přes hráz rybníka na levo, jehož

rozlehlá hladina se na slunci jen svitila. Dole pod hrází u vody zelenala se tráva bujněji a v ní kvetlo plno žlutých blatouchů. Isa stanuvši hleděla přes hladinu na konec širého rybníka, kde probělávalo se několik kvetoucích stromů vedle tmavých, dosud ještě holých korun nad nějakým bílým stavením idylicky položeným.

Nadporučík vida širou vodu, vzpomněl Ise na moře, že ho již asi dávno neviděla.

„A myslím, nikdy již neuvidím. Však se to tam u něho všecko změnilo."

A pověděla nadporučíkovi o strýci Domazetiči, o tetě, že zemřeli, o známých z jejich časů, co se s nimi stalo. Tak se dostali do minulosti, a Kmínek dotekl se pěkných chvil společných zábav, těch líbezných večerů, kdy venku sedali v zahradě s vyhlídkou na moře, jak tam zpívali ve společnosti nebo se o samotě scházeli — —

Isa stála upírajíc černé, veliké oči zamyšleně do dálky. Jak se o moři, o těch krásných večerech zmínil, obrátila se náhle a prudce řekla:

„Ó, co jsem se pro ty časy naplakala!"

Chtěl ji vzíti za ruku, ale ona ji kvapně pozdvihla. „Ne, ne přiteli! Buďme moudří!" řekla, nikoliv však pohněvaně nebo káravě. Ale již usmívajíc se dodala:

„Teda vy jste také nezapomněl!"

„Zapomněl!" odvětil trpce, jako pohněván.

Tu mu sama podala ruku mlčky, usmívajíc se.

Šli zase dále k městu opodál již ležícímu a mluvili ještě o minulých časích, o nichž měl nadporučík celkem lepší paměť nežli paní setníková. Do města ubírali se celkem značně déle nežli půl hodiny. Nadporučík zavedl paní setníkovou do hotelu, kde měl svou příležitost, a objednal jídlo.

X.

Vedle hlavní jizby hostinské byl menší, úpravnější pokoj pro městskou honorací večer se tu scházející. Nyní tu bylo prázdno. Nadporučík sedě tu se svou společnicí u stolu posluhoval jí zatím červeným vínem a suchary. Bylo mu velmi příjemno o ni se starati a pro ni objednávati. Z minulosti už vyšli. Čekajíce na jídlo rozprávěli o Vídni, o jejich drahotních poměrech, o Praze, na kterou se Isa zevrubně vyptávala. Tu zase na Eugena řeč přivedla a ptala se za té cesty již po druhé, nepsal-li poslední dobou Kmínkovi.

Ten však ani teď se zplna nevyznal, a nepověděl, že mu Eugen poslední dni dvakráte psal, a po každé velmi důtklivě o větší část peněžitou. Po prvé ho Kmínek zhola odbyl, po druhém listu byl už na vahách, a nemaje sám tolik doma, šel si vypůjčit k sekretáři. Ale ten neměl; k Emanovi pak Kmínek nedošel, an u samých jeho dveří potkal Fronu.

Dotazy Isiny po Eugenovi nebyly by mu vůbec tuze příjemny; za těchto okolností tím méně. Byl rád, když se věc opět zamluvila, a v rozjařenosti své brzo zapomněl, zvláště když přinesli jídla. Neseděl tu jako v cizím hostinci. Bylo mu jako doma, ve vlastní domácnosti. Pro její poesii měl živý smysl a cit, zvláště teď po boku Isině. Bylo mu tak pěkně jako tam pod kvetoucími stromy. Chutnalo mu obzvláště, ač vlastně více oči na Isu upíral nežli na talíř.

Byl k ní pozoren, dvorně jí posluhoval, ale milerád si pak dal od ní upraviti hnědou kávu, při čemž se díval na každý její pohyb, na bílou ruku, pomíchující lesklou lžičkou kávu v broušené sklenici. V tom se ho ptala, proč nekouří, zdali nechal kouření. A již si zapaloval. Doutník mu nějak obzvláště zachutnal; jsa po jídle i své mysli vzrušením svěže zardělý, díval

se spokojeně, ano blaženě na modré kotouče z doutníku, nesoucí se v zářivém proudu polednich paprsků, oknem sem vnikajících a podlahu zlatících.

„Jak jest tu pěkně," řekl usmivaje se a upiraje lesknouci se oči na Isinu tvář, nyní také živější a jasnější. „Jak jest to pěkné!" opakoval. „Dnes mně je — dnes jsem jako lajtnant!"

A bezděky jako přiváben sáhl po Isině ruce o stůl lehko opřené. Ale ona ji zpět ztáhla.

„Ach, vy jste přísná!" zvolal. „Vždyť to není hřích!"

„Není — Ale kdyby někdo vstoupil — —"

„A kdyby vstoupil!" odvětil Kmínek rozhodně a vesele. „Vždyť vás beztoho maji za mou paní."

Řekl to s jakousi pýchou a vyslovil tim svou radost, kterou prve měl, když při obědě vyrozuměl, že maji tu v hotelu Isu za jeho manželku.

Stín přeletl její tvář, ale již se usmála.

„Myslíte?" řekla jen tak.

„A nemohlo by to být?" odvětil kvapně, a když mlčela, opakoval živěji jako náhlým proudem stržen:

„Nemohlo? Nebylo by to pěkné? Iso! Na mou čest — kolikrát jsem na to myslil —"

Černé, veliké oči, které vždycky nad nim měly takovou moc, tkvěly pevně na něm. Rty Isiny se usmívaly. To ho trochu popletlo, ale jak byl už rozohněn, živě pokračoval:

„Myslil — opravdu — Už dlouho —"

„Ale nikdy jste se nezmínil —"

„Já — abych se přiznal — já se tentokráte již bál — Nejsem už mladý lajtnant — mám šedivou hlavu —"

„Ah, proto jste se bál!"

Slova i tón, jak byla pronesena, dodala mu mysli. „Nemám sice žádný ráj — Blahobytu bych vám ne-

mohl poskytnout — ale kdybyste tak myslila jako já — Iso, mohli bychom být šťastni —“ Mluvil s ohněm a nad obyčej svůj rychle a plynně.

„Ach!“ povzdechla Isa — „vy jste svoboden!“

„A vy?!“

„Na Eugena jste zapomněl. Pro něj byste měl nesnáze.“

Kmínek se v duchu zarazil. Ale jen na okamžik. Nechtěl, aby to Isa poznala. Nemohl jinak, zdálo se mu, proto odvětil, že proč, že Eugen se dovede sám už opatřiti.

„Tak snadno to nepůjde. Jest ještě mlád, a nechci, aby se příliš namáhal. Jest mu potřeba oddechu a vyhovění. Však víte sám, však se k vám nejednou utekl. A teď zas — psal mi a také, že vám psal —“

„Ano, ano, — ale hned jsem nemohl — včera jsem se rozhodl, když jsem vše neměl — žádal za větši sumu — že mu pošlu směnku — ale jel jsem sem — ten váš telegram —“

„Ach, jak jste laskav! Ale on chudák si nemohl pomoci. Jest bez místa —“

„Bez místa!“

„Strýc s ním nakládal hůř nežli s cizím. Proto také jedu — Eugena si vezmu k sobě. A tak vidíte, že by —“

„Ale vždyť by na vždy nezůstal, a pak —“ To již váhavěji nadporučík mluvil. „Já všechno již počítal, sem. tam a spočítal jsem, že by tu v M., kde teď jsem, všechno bylo nejlevnější —“

„Ach, tam byste chtěl zůstati? Tam bych měla —“

„Jest tam zdrávo, vám by tam jistě posloužilo, Iso — a pak, věřte — — Ale kdybyste jinak nechtěla, tedy bychom v Praze —“

Tu se milostnou horečkou stržený nadporučík zarazil.

Na okamžik nastalo ticho. Isa upírala na Kmínka oči nyní živěji zářící, jako by čekala vysvětlení. Ruka její mačkala a balila ubrousek. Nadporučík oklepával v rozpacích popel a umačkával ho na mísce doutníkem.

„Proč se Prahy tak lekáte?“ ozvala se Isa tišším, ale pohnutým hlasem.

„Prahy bych se nelekal — ale vy, Eugen, já, a pak — Víte, že mám povinnost —“

„Jakou?“

„Ten chlapec — z příbuzenstva — co —“

„Ten?!“ zvolala Isa a přitiskla ubrousek prudce ke stolu. „Toho byste chtěl s sebou — do rodiny?!“

Nadporučík vstal nechav doutník na stole.

„Považte, Iso, že to je sirotek —“

„Ano — ale ten by měl s Eugenem —“

Líce pani setníkové se rozčilením pozardělo. Zamlčela se na okamžik, pak obrátila se po nadporučíkovi, jenž všechen pohnut k oknu přistoupil.

„Proč jste tak umíněný?“ řekla. „Proč by ten chlapec musil být u nás? Víte, z jaké je rodiny, že není zvyklý — jemu to bude jedno, jen když bude opatřen —“

Kmínek mlčel. V nitru jeho se živě ozvalo: „Nebude mu to jedno! Nebude!“ a vzpomněl si v ten okamžik, jak se tenkráte František po něm obrátil, když vstoupil policajt, chtěje chlapce odvesti. To bylo tenkráte, to se František jen jednou u něho vyspal. Ale teď! Jak by šel, a jak by on se s ním loučil! A Isa — že nemůže takhle — Než v tom už pozvedl zasmušivši se tvář.

„Přiteli — když jste prve se zminil, jak bychom byli šťastni — — A mohlo by to být . . . Tak jsem se zachvěla — Klid, štěstí po tolika letech! A vy byste pro ně nemohl té oběti přinesti? Nic, nic nám teď nebrání — Ale s tím chlapcem — věřte — uvažte

všecko dobře — byly by nesnáze, mrzutosti — Eugen jest můj, toho nechati nemohu — ale ten hoch jest přece jen cizí. I' vám. A tu oběť byste mohl přinesti —"

Kmínek rychle si hladil prokvetlé kníry a mlčel. Zápasil.

To, co Isa teď řekla, znělo pěkně, ano vábivě. A přece ho ta slova zplna nepotěšila. Z jejich závěrku, jak Isa zrovna vášnivě řekla o Eugenovi, toho že nechati nemůže, vycítil, že ten nezvedený mladík je nejprvnější. A vedle toho ten chladný tón, o „tom hochovi", ten že je cizí, i jemu prý, zněl až mrazivě a sobecky.

A on, „ten hoch!" František! Mihl se mu v ten okamžik, jaký byl toho prvního večera, kdy ho uvedl do svého bytu jako opuštěné, zmořené kuřátko churavé, jak se mu na pohovce rozplakal, když mu maminku připomenul. A tenkráte on, Kmínek, mu řekl: „No, neplač — teď ti již tak zle nebude. My tě neopustíme."

To řekl vlastně za sebe, dal své slovo, a to takovému slabému tvoru, jenž mu věří a je mu oddán jako vlastnímu otci. Tomu aby dané slovo teď zrušil, aby ho zrovna zradil —!

To vše se mihlo nadporučíkovi myslí, an odmlčev se, kníry sobě hladil. Výraz jeho tváře se změnil. Líce bylo ještě zardělé, než z oči a se rtů zmizel všechen výraz blahosti. Dojem Isiných slov i tato úvaha jej zaplašila.

„Nu ano," ozval se pojednou Kmínek, a hlas jeho zněl stísněně, „pravíte oběť — já kdybych mohl, věřte, všecko bych udělal, Iso, všecko, na mou čest. Ale František, ten chlapec, on nikoho nemá. Sestřenice by ho nestrpěla, vystrnadila by ho, a bratranec, ten jest slabý, ten by jí povolil." Tu se Kmínek v duchu

zarazil a bezděky odmlčel, upírajíc oči na Isu, jež majíc hlavu pochýlenu, oči do stolu upírala, smetajíc prudce prostředním prstem, prohýbajíc ho, drobeček za drobečkem. Rty měla stisknuté a divně ji kolem nich pohrávalo, jako úsměv i jako zklamání a hněv. Ani se neohlédla, když na ten okamžik ustal; on pak tím mlčením zaražen, pokračoval už ne tak určitě, nýbrž polevuje.

„A já abych na chlapce platil, z Prahy — kdybych si“ — to nedoplnil „vás vzal“ — „to by bylo — na mne — mnoho, příliš“ —

V tom se Isa po něm obrátila a upřela na něj oči. „Proč jste ten hovor začínal?“

Řekla to uražena, s výčitkou.

Na to neměl hned odpovědi. Měla zdánlivě pravdu, ač cítil, že on sám není křiv, že není v bezpráví.

„Proč jsem začínal,“ opakoval, hledaje odpověď. „Vždyť víte. Kdož by se, pro Boha, nadál! Ale Iso! Snad vidíte, že jsem se nezměnil, že myslím zrovna tak jako před lety . . . A kdybyste také vy — věřte, snadno bychom se domluvili . . . Já povoluju — ale něco byste měla také vy povoliti. Kdybyste chtěla se mnou do městečka, u nás, šlo by všechno — Eugenovi bychom vždycky mohli něco —“

„Ne, ne — tam bych nevydržela, ja vím, já to vím! Byla bych příliš daleko od Eugena. Kdy pak bych ho viděla, a on by tam také nechtěl —“

„Tak?“ To řekl Kmínek prodlouženě a kvapně dodal: „A kdybych si vzal Františka s sebou do Prahy —“

Isa pojednou vstala.

„Ó, vy nechcete,“ řekla všecka vzrušena, „mně nic obětovat, nebo nemůžete —“

„A vy!“ to řekl Kmínek už určitěji a ne bez výčitky. Dohříval ho Eugen, že ten všude a že by

vlastně ten rozhodoval. — V tom přihrčel před hospodu povoz. Ten, jenž s vozu vystupoval a podomkovi kufry odevzdával, byl nějaký obchodní cestující, žid. Kmínek věděl, že nezůstane v předu, nýbrž že přijde sem, do toho pokoje. To nadporučika pobidlo, aby uspíšil rozhodnutí.

„Iso!“ zvolal a chopil ruku paní setníkové. „Já slíbil, že toho chlapce neopustím, já dal své slovo . . .“

Isa zvolna vyvinula svou ruku z jeho.

„A já mám svatou povinnost ke svému dítěti“ — děla pevně. „A tomu chlapci jak bych přivykla a třeba by mu také nebylo dobře u nás. Nešlo by to —“

„Máte pravdu,“ odvětil nadporučík zkrátka a zarděl se. V tom onen cestující vcházel pozdravuje. Kmínek ani neodvětil a bezděky přistoupiv ke stolu, zapaloval si doutník a dlouho, aniž to pozoroval.

Když zhasínal sirku, hořící mu skoro již u samých prstů, spatřil Isu, ana si obléká rukavičky, prudko je na prsty nastrkujíc.

„Bude pomalu čas k vlaku,“ děla, hledíc si rukaviček.

Zarazil se v duchu.

„Ještě je dost času —“ odvětil, podívav se na hodinky.

„Ale je tu nějak dusno —“

„Dám tedy zapřáhnout —“

Čekal, že Isa řekne, že půjdou zase pěšky; byl by to raději viděl. Proč, toho si v ten okamžik nebyl ani vědom. Ona však odvětila:

„Třeba, chcete-li.“

Otočil se a vyšel mlčky ven.

XI.

V předním pokoji se zastavil, aby zaplatil. Stál u počítajícího hostinského, nedbaje, co počítá, nedbaje také, co sám platí. Pak vyšel ven na dvůr, aby sám vyhledal kočího. Hlavu měl rozehřátu, až mu v uších znělo. A na mysli měl: „Je po všem — máš po námluvách . . .“ A zase: „To není Isa — to je hejtmanka, zamilovaná do toho darebného kloučka.“

Našel kočího, nařídil mu, co má dělat, a přece ještě zůstal chvilku u plotu a zadíval se do zahrady za dvorem. Neviděl však nic. Než sbíral se na svěžím vzduchu, i tím, že byl prost vlivu, jejž na něj měly její zapadlé tmavé oči, i že neviděl Isina divného úsměvu, jenž jej odzbrojoval.

Než bylo mu teskno, nějak nevolno a sklíčeně, jako po porážce.

„Ale co jsem měl dělat? Co jsem měl dělat!“ v duchu se sám sebe ptal i sebe omlouval. „Františka přec — ne, ne — A co by Frona! Ta by se vysmála, ta by měla říci, jak jsem dřív — a jak jsem teď — — A ona, Isa, ani dost málo nepovolila — v ničem — k vůli němu, tomu hejskovi, protože by on nechtěl. On rozhodoval, on! —“

Když se vrátil do pokoje, byla Isa již na cestu přichystána. Řekl, že povoz bude brzo, že čeledín už dokrmuje; Isa však žádala, aby šli.

„Pojďme, chcete-li, já bych šla hned, třeba kus napřed. Co tu . . . Je mi tu dusno, nevolno —“

To řekla nějak podrážděně, rozčileně, tak že cestující, žid, jenž ji bez toho neomaleně pozoroval, teprve se po ní obrátil, jak byl, maje ubrousek za krk zastrčený. Kmínek poslechnuv, připjal šavli. Šli. V průjezdě, kde stál u kočáru židův kočí s podomkem v bílé zástěře, nadporučík u patníku na sluníčku

vedle dřímajícího velkého psa zahledl malého, otrhaného hoška, jenž mu žebravě vstříc nastrčil usmolený klobouk beze střechy.

Isa si chlapce všimla, šla však lhostejně kolem něho. Kmínek by si toho byl jindy snad nevšiml, ale nyní mu to napadlo On sám zastavil se, dal chlapci almužnu. Bezděky mu zatanul na mysli František.

Před hospodou na náměstí se Isa zastavila, čekajíc, kudy ji průvodčí povede.

„Půjdeme zase stezkou, lukami a tou alejí?“ zeptal se Kmínek mírně, skoro měkce.

„Ó ne, ne — pojďme silnicí. Mně jiného nezbývá nežli zaprášená cesta!“ — Vykročila.

„Má to být pro mne výčitkou, Iso?“

„To ne. — Kdož může za osud!“

Umlkla a on také mlčel. Vyšli z náměstí do ulice, tou se dostali za město, kdež kráčeli podél dlouhé zdi, vroubící na té straně rozlehlou zahradu nevelkého zámku, kterého však odtud viděti nebylo. Přes zeď rozkládaly se koruny stromů většinou ještě holé; jen sem tam některá pučela hojnými puky, v proudu světla zrovna zlatými, nebo pokryta byla nesčetnými jehnědami. Koruny stromů byly prozářeny, podél zdi však na cestě rozkládal se stín. Za to širá krajina na pravo stápěla se v plné záři. Isa i Kmínek kráčejíce mlčky vedle sebe, upírali své zraky na jarní ten obrázek. V tom oba bezděky se zastavili. Zahlédli v dáli onu kvetoucí alej, kterou prve kráčeli míjejíce tento oblouk zaprášené silnice. Kmínek pohledl zamyšleně na sněžné ty koruny s pozadím jasného, krásně modrého nebe, a již po Ise se obrátil, a lekl se. Víčka její rychle mrkala, a v tom, jak se obrátil, odvrátila hlavu a chtěla dále jíti. Ale on ji zastavil. Měla oči plné slzí. Vytáhla kvapně kapesník a přitlačovala ho k očím.

„Co je vám? Iso, proč pláčete?“ ptal se naléhavě Kminek.

Chtěla se usmáti, usmála se, ale slzy se jí nepřestaly do oči hrnouti, až sklonivši hlavu zakryla šátkem líce. Ale již jako by všechnu sílu sebrala, vzpřímila se a řekla:

„Odpusťte — jsem tak rozčilena, rozrušena . . Připadlo mně — ale ne — nač . . . Mně jiného není souzeno, nežli odříkati se . To jsou takové návaly, kdy rozum podléhá —“

Než nadporučíkovi tato odpověď nestačila. Její slzy ho dojaly, a to tím mocněji, any vytryskly zrovna, kdy se zahleděla na onu kvetoucí alej, kterou prve spolu kráčeli. Neměl to za náhodu, tušil v tom a cítil ohlas jejích citů, že myslila teď také na něj. — I naléhal, jak dále kráčeli, aby mu netajila, proč plakala, co jí tak dojalo, naděje se, že uslyší vroucnější slovo o sobě, o minulosti, kterého vlastně dosud neslyšel a na něž dychtivě čekal.

„Připadlo mně živě, jak jsem opuštěna řekla posléze Isa.

„Pro to vám vstoupily slzy do oči?“ znělo to nedůvěřivě.

„Šli jsme tamtudy“ — a mávla rukou k aleji. „Bylo to pěkné. — Myslila jsem, jak by bylo krásné, kdybychom byli stále pospolu, Eugen — vy s námi. Měl by otce — vy byste měl na něj vliv —“

Odmlčela se, jak postřehla, že se nadporučíkovo líce na tato slova zasmušilo. Na okamžik nastalo mlčení, až se Kminek ozval.

„Iso, vy jste se celá změnila — vy jste na mne — vy jste zcela zapomněla na minulost — co bylo —“

Pohledla na něj překvapena.

„Milý příteli — nemohu přece žíti jen v minulosti“ — odvětila. „Mnoho se změnilo, a my také — jsme starší, a tenkráte —“

„Máte pravdu,“ skočil jí Kmínek do řeči. Isina slova ho bodla. „Máte pravdu. City přejdou, jako léta. Jsou jako květina. Když uschne, kdo ji donutí, aby voněla? . . .“

To řekl nahlas, trpce, a v duchu sobě: že on jen je takový pošetilec, že jen on si zachoval první lásku v živé mysli jako nedotknutý poklad, že jen v něm se dávné city zase probudily, tak že zapomněl na přešlá léta a na šedivou hlavu. V ten okamžik prohledl, jak náleží jasně; již prve mu to napadalo, ale bránil se tomu. Teď poznal, že Isy již není, oné Isy, jak ji choval ve svých vzpomínkách. S tou že se musí na dobro rozloučit Vedlé něho kráčela Isa jiná — To ho zabolelo.

V tom ho vytrhl z myšlének rachot kol. Bryčka kvapem jich dojížděla. Oba se zastavili

„To je náš vůz,“ řekl Kmínek. „Můžeme vsednouti.“

„Chcete?“

„Jak je vám libo —“

Váhala na okamžik. Kolem rtů objevil se jí zas onen zvláštní úsměv jako tam v hospodě.

„Pojedeme,“ řekla pojednou úsečně.

Šero kryté bryčky je obklopilo. Bylo tu cítiti kůži zánovního krytu i seno, jež měl kočí v předu. Isa i Kmínek mlčeli. Kmínek se zamyslil a nespozoroval, že již dlouho mlčí, až setníková počala býti nepokojnou. Přitiskovala šáteček ke rtům, nachylovala se ven postranním otvorem, aby se rozhledla, povzdychovala, až se ozvala, že je tu dusno, nesnesitelno, že je škoda krásného vzduchu. Kmínek dal ochotně zastavit, ale v tom už se objevilo před nimi

nádraží. Oba byli překvapeni. Isa patrně nemile. Sestoupivše odebrali se k osamělé stanici.

Do vlaku byla ještě drahná chvíle. Kmínek opatřil lístek, dal uchystat Isinu cestovní brašnu, pak se odebral za svou společnicí na perron. Připadlo mu, s jakou ji tu ráno očekával, a jak se s ní teď rozejde. Ona pojede k svému Eugenovi, ten ji bude šidit, klamati, nejednu žalost ji ještě způsobí, a ona ho bude omlouvati, neprohledne ho . . .

Zdaliž by nebylo dobře, tak pomyslil, aby ji upozornil, aby jí pověděl nyní o své zkušenosti?

Začal o Eugenovi sám a měl hned všecku její pozornost. Začal tím, ví-li Eugen, že dnes přijede, čeká-li ji? — Odvětila, že bude zajisté, že mu psala, že také ví i o tom, že ona se na této stanici staví, a s ním, s Kmínkem se sejde. — Z toho přešel nadporučík, aby ji zlehka naznačil, aby byla na Eugena opatrna, že rád se toulává, aby nyní, budouc s ním, dbala na jeho vycházky i společnost.

Než setniková hned vycítila, že nadporučík mluví s obalem. To ji počalo rozčilovati a ptala se přímo, ví li něco, aby jen řekl, sic že by měla divné myšlení a starosti, ostatně, pokud ona ví, že si Eugen nikdy nezadal, že na vojanskou kázeň ovšem není zvyklý, a na ni že je také tělesně sláb.

Kmínek se v duchu rozhorloval, že ho Isa má snad v domnění, jako by na Eugena sočil. A proto podal doklady, a to ještě ne všechny, nýbrž ty nejmírnější. —

„A to teprve teď mi povídáte?!“ zvolala setniková ne bez výčitky.

„Chtěl jsem vás ušetřit —“

„Ah, proto jste nechtěl prve slyšet o Eugenovi, aby s námi zůstal — vy ho —“

„Ne, prosím, nedokončujte — ne. Ublížila byste mně. Nebylo to k vůli němu, ostatně lépe se o tom už nezmiňovat. — Ale vy mu škodíte a ještě uškodíte svou velikou láskou . . .“

Trhla sebou a chtěla něco odvětiti. V tom ohlašoval přednosta stanice, přicházeje k nim na perron, že posel z města přinesl z telegrafní tamější stanice telegram na paní Lončarevičovou, která přibyla ranním vlakem na tuto stanici.

Ještě skoro ani nedomluvil, a již setníková se dychtivě ptala, odkud je telegram. Rozčilila se slyšíc, že z Prahy. Roztrhla ho chvatně, a četla a četla . . . Kminek viděl, že náhle zbledla. Ruce ji sklesly a za chvili stála jako bez ducha. Přednosta stanice již odešel, ale sluha a postilion čekající na vlakovou poštu hleděli na ni zvědavě. Nadporučík podav jí rámě, zavedl ji do čekárny. Tam usedla na sedadlo jako znavená. Podávajíc telegram Kminkovi, děla třesoucím se hlasem:

„Čtěte — prosím vás — tuším hroznou věc — ó Bože!“

Telegram byl od Eugena.

„Doufám, že nadporučík přijel. Popros ho za mne, aby zaslal onu částku a ještě jednou tolik. Je nezbytno splatit směnku jim podepsanou. Jinak jsem ztracen.“

Tak bylo v telegramu. Setniková sotva dýchala, an nadporučík četl osudnou zprávu. Oči její tkvěly s úzkostí nevýslovnou na jeho tváři. Ta zrudla do temna, v očích se mu zamračilo. Jistě již přečetl, a ještě hleděl do papíru. Pak chtěl přejíti jizbou. Setniková, jíž byly tyto okamžiky mučivou věčností, vyskočila a děla třesouc se:

„Pro Boha, co je to? Mluvte! Mluvte!“

Zastavil se. Bouře zlosti v něm kypěla, nebyl slova mocen; ale jak nyní Isa proti němu stanula, jak ji pohleděl do obličeje plného úzkosti, tu se zarazil, a přemáhaje se pravil temně:

„Teď to vidíte sama —“

„Že bude ztracen — ztracen můj Eugen! Co se stalo? Nerozumím, nevím . . Snad ta směnka —“

„Ano ta — protože je padělána. Já žádné nepodepsal.“

Setníková zaúpěla.

„Vy jste — vy nic — Snad —“

„Já nic nepodepsal, já o ničem nevím. Není-li to manévr, a myslím, že ne, padělal Eugen můj podpis. To je jasno. Jinak nevím nic. Jen to je jisto, že mu je zle, že mu hrozí —“

„Soud a — —“ To setníková ze sebe vyrazila, nemohouc dořící, že také vězení. Jak Kmínek mlčky přisvědčil hlavou, zalomila rukama a zastenala:

„Ó nešťastné dítě — ó nešťastné! Já z toho sešílím — já —“ a již se dala do usedavého pláče. Kmínek stál nad ní s tváří zasmušilou. Cítil teď tím větší hněv i odpor k „tomu klukovi“, k vůli němuž prve bez toho a jistě Isa jej, Kmínka, tak odbyla. — Kdyby tak viděl svou matku! Ale což — ten citu nemá! Takhle již začíná! A ona! — Bylo mu Isy líto. Byla tu sama, opuštěna, nemajíc nikoho, bez prostředků.

„Měl jste pravdu“ — začala, nemohouc mu do tváře pohlednouti, „ale pro Boha — co ho čeká, mé dítě, mého Eugena. Já prodám všecko — uskrovním se — udělám všecko, všecko. Jen mi pomozte na tu chvíli — teď! Prosím vás —“

Než úpěnlivou prosbu vyslovila, byl rozhodnut. Řekl, on že Eugena ničit nebude.

Chytila ho prudce za ruku. V pohybu tom, v pohledu i v pohnutí, jež ji ani nedalo hned promluviti, byly její díky.

„Dělám to jen k vůli vám, Iso —“ děl Kminek zasmušile.

„Vím, vím — a já — ó, odpusťte mi — nešťastné matce —“

V tom se ozvalo pronikavé písknutí. Vlak se blížil. Jako by rozvahy pozbyla na ten pronikavý zvuk. Měla se chvatně k odchodu, a v tom už náhle stanuvši sepjala prudce u prsou ruce a sklonivši k nim hlavu opakovala, hledíc zrakem žalu plným upřeně do země:

„Tak se s ním shledám! Takové shledání!“

Nadporučík ji musil uvésti na mysl, že nelze jen tak odjeti, a požádal ji, aby se na vše vyptala stran směnky, pak aby mu hned vše bez prodlení oznámila. Po té vyšli ven, an vlak už dojížděl. Bylo pozdě odpoledne, vlažno, velmi příjemně. Ve vlaku stáli cestující při otevřených oknech. Nyní zraky všech utkvěly na šedivém nadporučíkovi, jenž doprovázel černovlasou pani patrně velmi dojatou. Zastavivši se opodál vozu, podala důstojníkovi ruku.

„Jste tak šlechetný. Já toho nezasluhuju. Odpustíte mi?“ — Mluvila pohnutě, a zahlédl slzy v jejích očích.

Za okamžik do nich hleděl, pak stiskl Ise ruku a řekl: „Vy víte — Buďte šťastna!“

Zvonili po třetí.

Vlak se hnul. U okna železničného vozu objevila se nová hlava, černovlasá, pobledlých líci, černých, zapadlých očí. A ty hleděly neodvratně na důstojníka stojícího na peronu; důstojník naposled salutoval, a pak rukou kynul. Vlak syče a huče vyjel a zanikl na kolejích mezi poli. Jen kotouče bílého dýmu kvapně se do výše valící bylo ještě viděti. Pak i ty zmizely. Tu se teprve Petr Kminek obrátil a šel ze stanice. —

Tak se zase na nádraží s Isou rozloučil jako tenkráte ve Vídni. Tenkráte on šel do boje. Nyní *ji* unáší vlak do horšího boje, do zármutku, jemuž bude sotva konec, neboť ten nezvedenec se nepolepší. Lépe by jí bylo —

Kmínek se vracel poražen, zklamán, chudší o milý plán, a což nejvíc cítil, chudší o krásnou vzpomínku, již choval jako nedotknutý poklad po tolik let a jež se mu teď zkalila tak, jak by se byl nenadál. A ten kluk! „Ekelhaft! Ekelhaft!“ polo nahlas vybuchl, když usedal v bryčce do koutka.

Seděl tam pak skoro celou jízdu v myšlénky jsa zabrán jako ráno nespokojen a mrzut, i nedbal ničeho kolem, ani jarní krajiny, nad kterou slunce tiše a krásně zapadalo, ani zpěvu skřivanova, dosud ve vzduchu jásajícího.

Petr Kmínek dával si sám starých bláznů a oslů šedivých pomýšleje, jak by ho Chvála sekretář vyplísnil, jak by se mu Frony vysmála a že takovou sumu . . . Čtyři sta zlatých! . . . Ano, na něj, na jeho skrovnou pensi byla to suma veliká. A nad to, aby ještě mlčel a se tajil! A to vše k vůli tomu klukovi, jenž za několik večerů prohnal ty peníze, které on teď jak sežene?

V tom už opět na Isu myslil. Viděl ji zdrcenou, a do srdce se mu loudila lítost nad ní i pro její neskonalou, ač nešťastnou lásku mateřskou

XII.

Frony, velmi jsouc neklidna vyhlížela oknem i před stavením bryčku bratrancovu. Nemohla se jí dočkati a také nedočkala. Nastal už hustý soumrak, když Petr Kmínek vstoupil do staveni. Přišel pěšky, vystoupiv na kraji města. Dole se nezastavil a také nikoho ne-

potkal. Byl tomu rád. Nechtěl se dnes s nikým z domu setkati. Jmenovitě ne s Fronou nebo Emanem. Byl by se ho vyptával, a on neměl chuti o dnešní cestě s někým rozprávěti.

Proto bezděky tlumil krok i šavli přidržel, aby nikoho nevyvábil. Nespozorován přicházel k svému bytu. Myslil, že je František u Chválů. Jak tu stanul na osamělé chodbičce u dveří svého tichého, odlehlého bytu, nějak se mu uvolnilo. František bude překvapen, až se teď vrátí.

V ten okamžik pocítil Kmínek, že dobře udělal. Jak by bylo, kdyby byl Ise povolil hned tam v hospodě. A František ho také vlastně uchránil od dalších svizelů. V tom nadporučík otevřel a zarazil se. Myslil, že bude zavřeno, a hle, volno, — a toho zvuku. Totě vzlykáni a zrovna křečovité. Ohlížel se šerou jizbou, až zahlédl na staré své pohovce schouleného Františka.

Hoch se lekl a na okamžik utichl, namáhaje se stlumiti vzlykot.

„Co je ti? Co se stalo?" ptal se nadporučík.

Chlapec chtěl odpovědět, ale tak byl uvzlykán, že nemohl vyraziti hlasu. Nadporučík rozsvítiv, spatřil Františka uplakaného, od pláče umazaného a tu — co to? Krev! Ano krev kolem úst a tuhle na rukávě košile, jak se jím František patrně utíral, krvavé skvrny!

„Co je to? Proč krvácíš?" otázal se nadporučík dost ostře, jak ve zvyku nemíval, alespoň ne na Františka. Ten se zděsil, a již se jal prositi.

Kmínek myslil, že Bůh ví, co zlého vyvedl, až teprve po chvíli vyrozuměl, že hoch prosí, aby nic tetě neříkal, aby se nezlobil, že mu, Františkovi, hrozila, poví-li co . . . A z dalšího šetření vyšlo na jevo, že sousedův kluk dal Fronině zamilované kočce na

ocas skřipec, s nímž lítala jako zběsilá a potloukla v kuchyni nějaký hrnec, a že on, František se jen smál, když kočku viděl, a v tom že tetka ho shlédla a tak se rozzlobila — a na něj, že on to udělal, a tak mu natloukla, až mu krev z nosu tekla.

Tu nadporučík chlapce zarazil.

„Je to pravda, Františku? Tys nic jiného nevyvedl?“

Chlapec ujistil, že ne, to že sousedův Václav... A v tom už Kmínek naraziv na hlavu čapku, kvapil ze světnice, tak jak byl v uniformě se šavlí po boku, a dolů, do velké světnice.

Odtud pak ozvaly se prudké hlasy, nejvíce Fronin a také nadporučíkův . . . Po chvíli se vrátil důstojník do svého bytu všechen rozhněván, rozčilen. Chvíli chodil pokojem, šavli hodiv na hřebík; pak stanul u pohovky, kde se František krčil všechen ulekán, a řekl mu, snaže se, aby to klidně znělo: „Jen se nic neboj, Františku. Už je dobře. Lehni si a spi. Už je dobře.“

Hoch se tím upokojil a za chvíli také usnul. Ale jeho strýc usnouti nemohl. Dlouho seděl u stolu, pak hleděl oknem ven na dvorec, na korunu staré hrušky, pak už se svlekl a na lože ulehl. Ale ještě neusnul. Myslil na ledacos, jen na nic veselého: na Fronu, jaká to zuřivá, sprostá ženská, na Emana, že se dal Fronou tak osedlat, a zase na Isu, co jí asi teď synáček maluje a jak ji balamutí, a zase na Fronu, na poslední hádku a co z toho bude. To mu ještě tak scházelo. — Ráno vyšel si do radnice navštívit přítele sekretáře, a to dříve, nežli ve zvyku míval. Také se tam déle zdržel nežli obyčejně. Pak si zašel do sousedství Emanova domu. Byl nějak zasmušilý. Od souseda však vracel se s tváří jasnější.

Odpoledne pak rozletlo se sousedstvem a dále městem, že se nadporučík stěhuje, a to zrovna k sousedovi, kde mu přenechali pokoj, ač jinak v něm nájemníka nemívali. Řečí vzniklo ovšem. To jediné bylo jisto, že Petr Kmínek vrátiv se z nádraží pohádal se s Fronou, jež Františka stloukla. Frony prý také nadporučíkovi leccos vyčetla, jak je vděčný za všechno, a tu on, Petr, nanejvýše pobouřen, žádal, aby odvolala, a když tak neučinila a také Eman se bratrance jak náleží neujal proti Froně, tu že dal Petr výpověď.

Eman se prý nad tím zarazil a jal se Petra chlácholit, i také německy, že co lidé řeknou; ale že nepokáral Frony, jak Petr žádal, byla jeho slova nadarmo. Stěhování odbyto do večera. Za soumraku opouštěl nadporučík svůj dosavadní byt. Nikoho nepotkal; jen pokašlávání se za ním ozvalo. To Eman za ním šel, přicházeje z nádvoří. Pokašlával zúmyslně, aby se Petr ohlédl. Nechtěl se s ním přece tak ve zlém rozejíti. Petr slyšel a poznal, kdo to, ale neobrátil se aniž zastavil, až teprve ho Eman zavolal.

„Takhle ode mne chceš odejít?“ začal Eman.

„Kdo je toho příčinou? A kdo dopustil, abych — ale — nač . . Emane, ty chceš být oficírem, hejtmanem, ale ty nekomanduješ — víš, ty babsky poslouchás.“ A otočiv se, šel dál a zanikl v šeru.

Eman zůstal jako omámen hledě za ním.

„Tohle mně? Hejtmanu národní gardy?“ pomyslil sobě. „On obrlajtnant?“

První čas žil Petr Kmínek v novém bytě svém (v němž nezavěsil starý daguerrotyp mladou divku spodobující) u velikém neklidu. Zvykl si tu sice záhy, ale starosti mu nedaly. První den po svém návratu čekal každé chvíle telegram. Rovnaje své věci, vyhlížel pořád, nejde-li posel. Druhého dne čekal už na poště,

když vůz z dráhy přijížděl. Ale teprve třetího dne došlo Isino psaní. Bylo tomu tak. Eugen padělal jeho podpis a udal jeho směnku u jednoho ze svých čistých věřitelů, jenž jej vídal s nadporučíkem choditi a Kmínka znal.

Nadporučík se nad touto novinou lekl, hlavně proto, bude-li nutno celou tu částku zaplatit najednou. I jal se hned jednati. Psal okamžitě, nabídl se, že všecko zaplatí, žádal však, aby směl spláceti po lhůtách, zavazuje se svým čestným slovem, že lhůty dodrží.

Nenadálý věřitel mu udělal po vůli. Přijal uplácení té částky ale s lichvářskými úroky. To trvalo přes čtrnácte dní, nežli vše ujednáno. Také Isa psala za tu dobu po druhé.

Děkovala znovu a zmínila se také o Eugenovi, jak byl a je zkroušen, jak plakal a sliboval, ona pak že doufá, že ho to polepší. Nadporučík toto místo ani nedočetl, a v duchu mínil, že se Eugen polepší, ale — do kriminálu . . . Po všechen čas toho vyjednávání byl velmi neklidný. Všecko tajil, nikomu nic neřekl, co ho stihlo, ani sekretáři ne; tak si mnozí myslili, že ho tak mrzí ten hněv s Fronou a Emanem. Záhy počal cítiti velikou tíhu břemene, jež v návalu citů tak snadno vzal na sebe.

Než to, co se stalo, když šel s Isou z nádraží do města a odtud zpět, to zůstavilo v jeho mysli také hluboké sledy. Vyznal si, že tu dostal košem, a to od Isy, o které se pošetile domníval, že tak dosud smýšli jako on. A on se přesvědčil, že nic více nežli slabá páska vybledlých upomínek ji poutá k jejich minulosti. Byla by si ho vzala, ale jen k vůli — k vůli tomu klukovi ničemnému . . . František si toho dobře všimi, že strýček teď lecčeho nechal, co dříve dělával. Nikdy ho teď neviděl u té skříňky, z níž psaní nějaká vybíral

a opisoval. Teď už to nedělal. Jindy nosíval strýčkovi třikrálový a knastr, teď ho pro sprostý posýlal, vždy s tím nařízením, aby šel k starému Labuťkovi, jenž měl trafiku až u mýta, na konci města. Jen občas si poslal strýček pro třikrálový, a tu zase musil František do obvyklé trafiky na náměstí. Hoch si všiml také toho, že strýček teď ani tolik nekouří. Ale nejvíce to mu bylo divno, že se strýček často z ničeho nic zamyslí, proč někdy ani nepromluví.

František cítil, že si ho teď ani tak nevšímá, že s ním tak často nemluví. I počala chlapce skličovati myšlénka, že to je všecko k vůli němu. Proto se ho počal ostýchat a neměl se již k němu tak důvěrně jako jindy. Sedával v koutku jako myška, upíraje oči na zamyšleného strýce, na jehož čele často mrak starostí spočíval. František si myslil, že se strýc hněvá, a krčil se ještě více, až si toho sám nadporučík všiml. A tu pak vyjasnil tvář a byl na Františka jako jindy. Sám si to v duchu vyčítal, což ten hoch za to může. I hledal zaměstnání u něho. Učil se s ním, opakoval, vypravoval mu, a když hoch byl ve škole, prohlížel jeho prádélko, jeho obuv a šaty druhé, všecku tu zásobu, pořízenou ještě v domě Emanově.

Ještě v jednom cítil František značnou změnu: v jídle. Tam u strýce Emana se měli líp. Teď snídaní sám strýček vařil, obědy první čas byly z hospody a ne tuze valné. Večeře také schudly. To nikdy nebylo, aby strýček večeřel kousek chleba s máslem a někdy i bez něho a měl k tomu skleničku piva.

Pro to všecko František chodíval, a pak ještě jiné věci obstarával: maso, mouku, vejce, zeleninu, a vše, čeho bylo třeba do kuchyně. Strýček začal sám kuchařit. I v tom byl veliký rozdíl proti stolu u strýce Emana. Strýc Petr toho ani tolik, ani tak dobře neustrojil jako Frony. Obyčejně mívali kousek hovězího

masa, ale ani to ne každého dne. Jen v neděli bývalo lip; tu vždycky se strýc Petr Františka ptával: „Tak co, Františku, co budeme vařit — guláš nebo papriku?“ To byla svátečni jidla. Hůře bylo s jídly od mouky. To jen nějaký ten knedlík nadporučík poctivě dovedl.

Na stole nebývalo tak jako u strýce Emana, a přece se to Františkovi lépe libilo. Nemusil se na tetku ohlížet a se ji bát; u strýce Petra mu bylo volno a těšil se vždy, když s ním mohl býti doma a při kuchařeni mu pomáhati.

V čem byl strýc Petr nejpřisnější, to bylo při přehlídce šatstva. Jaro zatim už zplna rozkvetlo a slunné dni vábily hochy ven. František také doma nezůstával, ale musil se, přišel-li ze školy, zouti, a po každé vrátiv se z her a toulky ukázati se strýci, jenž ho přehlížel, nemá-li co roztrženého. Bylo-li, to strýce velmi mrzelo.

„Zas vydání,“ říkal.

Františkovi sice napadlo, že nikdy žádných peněz krejčímu nezanesl, ani šatů. Ale mlčel; než jednou se přece divil, a to, když z večera přišel s roztrženým kolenem, a ráno shledal nohavici zacelenou a spravenou; strýc mu vysvětlil, že to dal domácích Frantině, a ta že to večer spravila... Tyto značné změny v domácnosti starého nadporučíka nezůstaly v malém městě tajny a způsobily první čas nemalý podiv a rozmanité výklady a poznámky. Tu tam si toho povšimli, že *důstojník* sám si vaří; než to na malém městě sousedských poměrů nebylo celkem na závadu, zvláště, an Petr Kminek chodil ustavičně v občanském obleku. Také vědèli, že si všecko sám nedělá, že mu domácí v lecčem poslouží. On sám, jmenovitě Chválovi sekretáři, vyložil, proč to dělá: z hospody že nechce jídlo bráti, že mu nechutná, ani že si nemůže

při skrovné své objednávce poroučeti, a tak že si ustroji, co mu přijde k chuti, beztoho že má nějak chatrnější chuť, a pak že mu tim také chvíle ujde

Frony tohoto jeho kuchařeni užila k novému na něj útoku a k nové pomluvě, jako jeho jízdy na nádraží. Že se tam sešel s nějakou paní a ne starou, to vyzvěděla od kočího, i to, že Kmínek šel s ní sám pěšky do města a také kus z města. Toho měla dost, aby jako tajemství, jež však záhy se potom rozběhlo skoro celým městem, svěřila, že to byla čistá „madam", že se s ní toulal v polích po mezích, a že ji vystrojil traktaci v hospodě . .

Řečí bylo o tom divných; pro štěstí jich Kmínek nepoznal, leda že jen všeobecně zaslechl, jak Frony jeho cestu divně vykládá. Odbyl to opovržlivým úsměvem. Nyní zase u ní vyklíčilo, že to kuchařství jeho a hospodářství jest z lakoty, že jest takový lakomec. U nich že jedl za dva, když to bylo skoro zadarmo, teď že si ani nepřeje, však že už není tak červený jako mravenec, a ten kluk, že asi také na ni vzpomíná, na tu „zlou tetku", která však jim strojila jako o posvícení.

S úštěpkem obyčejně dodávala, když o bratranci mluvila, a bylo to dosti často, na koho tak šetří, zdali na toho „prince", to byl František, nebo-li na tu čistou „madam". Že Petr ukládá, o tom byla přesvědčena, dobře vědouc, že teď častěji peníze na poštu nosí, nežli když byl u nich. Byla přesvědčena, že to všecko je z toho šetrného, až lakotného života. Kam však peníze posýlá, toho se dosud nemohla dopátrati.

V tom, že bratranec tak šetří a peníze ukládá, jeho sestřenici spíše uvěřili nežli tenkráte, když bájila o té „madamě". Jen Chvála sekretář nevěřil těm řečem. Věděl, že nadporučík si velkých peněz s sebou

nepřivezl, věděl, že má jen něco málo přes čtyři sta pense. Měl také na mysli, že si u něho, sekretáře, tenkráte, nežli jel na nádraží, vypůjčoval peníze. Rovněž bral sekretář Františka do počtu, uvažuje, že výživa jeho také něco stojí.

Než když všechno kolkolem počítal, spočítal, že by Kmínek mohl jakž takž vyjíti, že by nemusil tak šetrně až příliš si vésti. Vždyť už ani doutník si nevykouřil, u Šrámka pak nebyl kolik měsíců, a nechtěl a nechtěl tam jíti. „že mu víno neslouží". A to, co na Františkovi sekretář opatrně vyzvěděl, jak jsou se strýcem živi, to bylo prazvláštní.

Sekretář dospěl z toho všeho k opačným koncům: Kmínek že vše to nedělá ze šetrnosti nebo z lakomstva, nýbrž z nedostatku. A že ty peníze na poštu nosí — to je někomu nosí, a pak mu scházejí. Odtud ta nucená šetrnost. Tak počítal. I to sekretář vyzvěděl, že se to děje, jak si spočítal, od té doby, co byl Petr na nádraží. Snad ta „madam", o které Frony tolik namluvila . . .

Z nadporučíka nedobyl nic. Ten dělal hrdinu, jak sekretář si říkal. Chvála začal všelijak, zlehka, okolky, zpříma; nadporučík nic. Ještě se divil, co Chvála chce. Ten se však nedal klamati. Častokráte, když nadporučík od něho odešel, chodíval k němu na besedu jako před tím, čechral si v zamyšlení vlasy nebo přejížděl knoflíky své čamary z předu už blýsknavé, a uvažoval, že se Petr také nějak spadl, že není přece jen takový, jako býval, tak spokojený a tak veselý, třeba že se u něho v kanceláři dost nutil do humoru.

Chvála nepřestal ho pozorovat a naslouchal každému slovu, co o něm zaslechl. Tak také ho překvapilo, že se nadporučík poslední čas zavírá, to že dělá obyčejně odpoledne, když hoch není doma. Dříve toho domáci nepozorovali, až teď nějaký den. Chvála

toto zaslechl od Kminkova domácího, jenž to měl celkem za zvláštnost starého pensisty.

„Snad také spí odpoledne," dodal domácí, „a chce aby nikdo na něj nelezl."

To zaslechl Chvála dopoledne a odpoledne nechav úřadu zamířil opatrně do domu, v němž přítel přebýval. Nikdy v ten čas u něho nebyl. Také tenkráte nezaklepal, nýbrž jen u dveří naslouchal. Pak vyšel tiše na pavlač, do které hleděla dvě okna pokoje důstojníkova. Jedno z nich bylo bílou, plátěnou záslonou zastřeno, druhé na polovici. Tu sekretář skrčiv se jako zloděj, nahlížel do pokoje, a spatřil nadporučíka, an maje skřipec na nose šije!

Nepřišíval knoflík, aniž nějakou trhlinu spravoval, ale měl něco nastřihnutého v ruce. Sekretář vydržel a vyhlížel tak dlouho, až poznal, že to budou chlapecké kalhoty. Jistě Františkovy . .

A tu se pak šoural odtud jak přišel. Vracel se zamyšlen. „Co to je! Co to je!" opakoval si v duchu. „Tomu je zle!"

Za týden, v neděli schválně si všiml sekretář Františka. Měl opravdu nové spodky. Vlastně přešité. Sekretář ho vzal žertem za ucho, že má něco nového, že mu hezky jdou ty kalhoty a kdo mu je šil.

„Vondra krejčí —" odvětil František.

„To ti bral sám míru?"

„I ne, on už ji má od loňska —"

„Tos mu tam na ně nesl —"

„Ne, on si ho strýček zavolal. Šel právě kolem."

„Aha — tos byl ve škole."

Hoch přisvědčil.

Sekretář se v duchu usmál, mysle, k těmhle spodkům že by se Vondra krejčí sotva hlásil. Ale hned si dodal:

„Chudák, a jak to musí všechno kličkovat."

To myslil zase Petra Kminka.

Tou dobou, bylo již po žních a podzim nastával, nadporučík na to své hospodářství jakž takž si přivykl. I v mysli byl už klidnější. Ono sklamání s Isou z nejhoršího přebolelo. Necítil už bouřlivě mladicky, a v jeho věku byla srdci blíže resignace nežli zármutek.

„Vyplatilo mne to!“ říkal si dvojsmyslně, mysle také na své finanční břímě. Na Isu si často vzpomněl, jak jí asi je, co dělá ten její nezvedenec, s nímž se chuděra jistě souží. Než ona nepsala teď už dlouho, a on sám novým listem dotazovati se nechtěl

XIII.

Vedle v sousedství na „plackomandu“ chodilo vše obvyklým během. Někdy hejtman národní gardy a místní velitel, teď městský radní Emanuel Kminek vedl vše jako dříve. V neděli odpoledne usínal na pohovce pohlížeje na šavli, probudiv se zazpíval si po každé vyšeptalým hlasem affektovaně jako vždy gardistskou z r. 1848:

Nuže urá! Statní bratři
táhněme za praporem —

a po nešporách na jaře a v létě stavěl se zase v gardistské čapce a se šavlí po boku do průjezdu svého domu; na večer pak, zvláště teď, co se po žních den krátil, za černé hodinky brával kytaru a drnkaje popěvoval si obyčejně o měsíčku, „jak pěkně svítí“, a dále vždy tremolo:

Jak mne nemá srdce bolet,
když je samo, samotné —

Všecko chodilo obvyklým během v domácnosti i v hospodářství i v kuchyni, než změny se přece dály. Především Frony zpozorovala a bedlivě pak to stopovala, že bratranec poslední dobou nějak žloutne a se tratí. Silně zapadlé jeho tváře ještě více zapadly, a kníry ty skoro zbělely. Těch Frony nedbala; ale za ušima, za ušima se dělaly Emanovi dolíky, a chuti k jídlu mu ubývalo. To byla všecka znamení, jež měla Fronu k tomu, aby bratrance bedlivě pozorovala a pomýšlela na zadní kola. V jeho věku nebylo by nic divného . Teď teprve cítila, jak náleží uspokojení, že Petr s tím klukem jsou z domu. Byla tak jistější, jen to jí vadilo, že se Petr zrovna v sousedství usadil, jistě že naschvál, jak o tom byla přesvědčena.

Za to Eman, setník, více pohřešoval svých dvou nájemníků. Scházeli mu, a to tím více, že je měl na očích, a přece, jako by byli pryč, daleko. O Petra bratrance mu ani tak neběželo, ač si byl už dosti na něj zvykl, i na návštěvy u něho i na to, že se někdy spolu poškorpili. Nyní se chtěl na něj mrzeti, a to proto, že se Petr tak divně „rozloučil", že jej, Emana, tak odbyl, když na něj odcházejícího promluvil. A teď také chodil Petr kolem, ani se neohlédl, jako by tu jak živ nebýval a nikoho neznal.

Ale hoch, František, ten scházel. Přítulný klouček milý! V domě bylo teď ticho, nikde jeho hlas, nikde jeho smích. První čas, co se Petr vystěhoval, Eman Františka pořád ještě čekal v obyčejnou chvíli, kdy přicházíval. Hledíval ke dveřím, neobjeví-li se v nich Františkova hlava, vyhlížející, není-li tu tety Frony; myslíval teď často na něj, jak se na gardistskou šavli díval a vyptával i na gardu, o které mu Eman skoro po každé začal, jak pozorně poslouchal, jak se mu to líbilo, když on, strýc, vzal kytaru a zpíval . . .

Hoch, co se vystěhovali, nepřišel ani jednou: Jistě že mu Petr nedovolil. A to Emana na bratrance nemálo mrzelo. Tak jen Františka pozdáleči vídával, v sousedství na dvorečku nebo na sousedově zahradě, nebo před okny na náměstí —

A on, ten klučina, tak si Eman v duchu liboval, nic se nezměnil, vždycky měl radost, když jej, strýce, shledl za plotem a po každé tam nebo i na městečku už z daleka vesele, upřímně volal:

„Strýčku!"

A strýček řekl vlídně a ochotně:

„Copak, Františku?"

Někdy dost, někdy se ho zeptal, jak se má, někdy mu strčil krejcar, dle toho, jak kde na blízku Fronu tušil. Ta každý jeho krok teď střehla a velmi nerada viděla, když Františka oslovil. Už když ho jen pozoroval, žárlila, a hned ho volala ze dvorečka nebo od okna, nalézajíc si po každé nějakou záminku.

Aby se snad nestalo nějaké sblížení mezi bratranci, to měla také pořád na mysli. Proto přišla přes tu chvíli s nějakou novinou o Petrovi, po každé skoro šlehavě se zmiňujíc o jeho výše důstojnické, jak na všechny a zvláště na ně, na ni i na Emana, s patra hledí. Když Eman se o Františkovi zmínil, hned jistila, že ho Petr k nim schválně nenechává, že tak hochovi nakázal. Také o tom neopomenula zprávy podávati, jak Petr lakotí, jak peníze ukládá, co jich má nasušených, a proto snad také že si tak domýšlí . . .

Podzim minul a zima byla již na sklonku. Čas ten zvolna tentokráte minul a ne tak vesele jako lonská zima, kdy oba důstojníci stavěli Františkovi Betlem. Nyní měli oba svízele. Eman se zdravím, jež se vůčihledě horšilo, Petr s kapsou. Byla zima tuhá a topení stálo mnoho peněz. O shovění pak nějaké lhůty, o prodloužení žádati nechtěl a nežádal. Protloukal to

všelijak, hově, jak jen bylo možno, Františkovi. Sobě utrhoval.

Tu jednoho odpoledne, bylo v únoru měsíci, an doma sedě zabalen ve vojanském plášti četl Waltera Scotta, přišel k němu chvatně Chvála sekretář. Bylo to v neobvyklý čas. Nesl novinu, a to nemalou: že dnes, před chvilí vlastně, Eman zapisuje do svého archu gardistského Jana Mikšička, vlastně dělaje u jeho jména křížek, byl raněn mrtvicí. Křížek ještě udělal, ale jak chtěl složiti arch, sklesl se židle. Frony že vyvádí a naříká, div že si vlasy nerve, a to do pravdy, a z toho že soudí on, sekretář, že nemá nic písemného v rukou, že Eman asi nemá poslední vůle napsané.

Petr nevyčkav ani konce výkladu, odešel ihned k onemocnělému. Vrátil se však brzy. Lékař ujistil, že záchvat je lehký, že však je nemocnému potřeba klidu, nač Frony tak nápadně přisvědčovala, že nadporučíkovi nezbylo než odejíti.

Lékař měl pravdu. Záchvat byl jen lehký, a tak už Petr k bratrancovi nešel, ač mu Chvála domlouval, aby tak učinil. Za to vyvedl František něco o své vůli s nikým se neporadiv. Vyčíhal, kdy Frony odešla z domu, bylo to v neděli o ranní, a tu pěkně přelezl plot a hup, na strýcův dvůr, a odtud do síně a do světnice. Padaly tam paprsky ranního slunce, a v nich zjevil se hoch čistě, nedělně ustrojený Emanu setníkovi, ležícímu v posteli, ještě ve stínu stojící.

Nedužívý setník se opravdu zaradoval, jak se mu František tak z nenadání zjevil.

Hladil mu vlasy i tvář a vyptával se ho, jak se má, co dělá a proč nikdy nepřijde. Hoch mlčel.

„Strýček tě nenechá, viď —"

Hoch zavrtěl hlavou a doložil na novou otázku strýcovu, že mu strýček Petr nikdy neřekl, aby sem

nechodil, to že on, František se bojí tetky, ta že se na něj vždycky tak dívá a hrozí mu —

Nemocný se zarazil a chvilku mlčel. Pak se ptal na Petra, cože ten říkal o jeho nemoci, a tu z řeči chlapcovy vyrozuměl, že tu Petr byl. A Frony mu to neřekla, ano s ním se divila, že se Petr tak zatvrdil, že nepřišel ani jednou. Když pak František se měl k odchodu, zval ho strýc, aby jen zase přišel, aby se nic nebál —

Chlapec zmizel ze světnice. Chorý za ním hleděl zamyšleně. Froně však, když se vrátila z kostela, ani slovem se nezmínil, že tu byl hoch a co od něho zvěděl, ač to měl na mysli.

Když pak nastaly teplé slunečné dni, vyšel si Eman i ven. První čas jen na dvoreček, nebo zahradou přešel, nebo na slunci na lavičce před domem poseděl. Byl valně přepadlý a sesláblý. Frony ho provázela všude. Zdálo se, že mu s jarem sil přibývá. Už i na pole, co měl hned u města, se odvážil a sám, nepřijav ani průvodu Fronina. Na poli se potěšil a jako by okřál. Vraceje se domů rozhodl se, že vyhledá Chválu, aby s ním promluvil o Petrovi. Už kolik dní na to myslil. Proto se dnes také pustil na pole, aby se zbavil Frony. Ale v tom sekretáře potkal. Ten jak setníka spatřil, hned k němu, jako nikdy a s účastenstvím patrně živým, vyptával se ho na jeho zdraví. Také o gardě vážně mluvil, o Mikšíčkovi nedávno zemřelém, jak jeden po druhém odcházejí, teď že bude pomalu na něm, na Chválovi, řada, šikovatel že musí napřed, a on, jejich setník, že je všecky přečká.

Tohle Eman rád slyšel ač se bránil. Pak Chvála dodal, že se již k němu, Emanovi chystá promluvit vážné slovo, ale že nebylo možná k vůli Froně, a pověděl mu o ní, jak nerada viděla Petra, když přišel

jej Emana omdlevšího navštívit, jak na Petra štíří, co toho sám, on, sekretář, už ve městě přeslechl —

Já o tom nevím. A proč by to dělala?" ptal se Eman o hůl se podpíraje.

„Já ti to povím; — ale abychom nezamluvili to s Petrem —"

A tu sekretář vyžádav si, že bude Eman mlčeti, svěřil mu, co se u Petra děje, jak je nuzně živ, jak to všecko tají a ještě hrdinu dělá. a jak se při všem o Františka stará, aby hoch neměl nouze.

Eman žasl nechtěje ani věřiti. Byl toho domnění, a Frony jej v něm utvrdila, že má Petr dost a že ukládá . . . A cože se stalo, že se tak nuzuje. Chvála měl jen domněnky. Tu se již v ulici podruhé obrátili a tu si pak Eman sedl na lavičku před Chválovým domkem. V tom sekretář pojednou řekl:

„Proč ti to povídám — Ne k vůli Petrovi. Ten nic nechce a také by nic nevzal, i kdybys mu nějakou pomoc nabídl. Ještě bych dostal, kdyby věděl, že jsem o tomhle mluvil. Ale k vůli hochovi — k vůli Františkovi. Vím, že má o hocha starost, jak s ním jednou bude. Kolikrát to za řeči nadhodil. A hoch je hodný —"

„Je, je —" živě přisvědčil Eman.

„Kdybys ho byl viděl, jak přiběhl všechen polekán, když jsi onemocněl —"

Eman spokojeně kýval hlavou a jako na divadle řekl:

„O, der liebe Knabe!"

„Kdyby takhle neštěstí trhlo a Pánbůh si třeba na Petra vzpomněl, — kdo pak ví, co by si hoch počal —"

„Pravda, pravda —" přisvědčoval Eman, maje hlavu nachýlenu. A najednou živěji jako pro sebe si řekl:

„Že jsem to nevěděl! Že jsem tohle nevěděl —

Pak po sekretáři se ohlednuv řekl:

„Vždyť tu jsem také já — a kdyby — tak ona Frona — A když pořád mluvila, že Petr má dost a ten že hocha dobře opatří "

Sekretář se zarazil. Viděl, že přišel pozdě, že Eman už asi má poslední pořízení, a že všecko Frona shrábne.

Chvála se toho chytil, aby vyslovil svou pochybnost o tom, že by ta se o chlapce starala, dodávaje, že právě z něho měla největší strach. — A tu pověděl, co hned na počátku hovoru naznačil, proč je Frony proti Petrovi i chlapci, že se bála o dědictví.

Emanem to patrně hnulo.

„Teď ona se již nebojí —" dodal sekretář zkoumavě. Ale již se odmlčel, nebo na konci ulice objevila se Frony, patrně znepokojena, cože Eman se nevrací, ano již poledne minulo. Ten shlednuv ji vstal, a sekretář ho k ní vyprovázel. Nežli jí došli, ještě jednou se mu o Františkovi zmínil, aby na něj pamatoval, že má Frony sama dost. Pak začal mluviti o věcech obyčejných, a jen se usmíval, když Frony všecka žasnouc i nad společníkem bratrancovým rozmrzena, přejímala od něho Emana.

Druhého dne rozebíral sekretář druhého důstojníka, Petra, jenž přišel ho jak obyčejně navštívit do kanceláře. Domlouval mu, aby Emana navštívil, aby to k vůli hochovi udělal, že Eman bude řád, jak se on, sekretář, o tom přesvědčil. Petr se zrovna nebránil, ale do domu že k Emanovi nepůjde, k vůli Froně, že to nechá, až se s Emanem někde sejde, že to bez toho nekvapí, když už je Emanovi mnohem líp.

Ten vrátil se domů maje hlavu plnou myšlení. Froně nic neřekl, jako tenkráte, když u něho byl

František. Vše, co slyšel, svědčilo mu na novo, že není ťak nezištná, jak si myslil, že ho klamala . . Nejvíce ho hnětlo, že může býti takovou proti tomu chlapci . . Než zplna ještě přece nevěřil. — Shánĕl pak proto Františka, aby s ním mohl o samotě promluviti. —

Nestalo se dříve, až neděle nejbliže příšti o ranni, kdy klouček se k němu nepozorovaně vloudil. A tu se ho jal Eman vyptávati na strýce, na způsob jejich života a přesvědčil se, že Chvála měl pravdu, že Petr zápasí s nedostatkem, maje nějaké břemeno, ale že se o hocha stejně stará jako dřív.

A tu se pak Froně ozval. Začal hned, když přišla z kostela, a domlouval ji, jak ho klamala, a co že je tak proti Františkovi.

Frony hned vycítila, že se něco stalo. Na Chválu připadla. Ozvala se všecka popuzena, a tak nastala mezi nimi potrżka, která skončila pláčem Froniným a výčitkami, a posléze tím, že Eman velmi se rozčiliv, musil toho dne ulehnouti.

Frony se toho nikterak nelekla. Hubovala a broukala ještě v kuchyni. Nicméně se pak zarazila, když k večeru Eman zavolav ji nařídil ji, aby poslala pro Petra a pro sekretáře. Stěží mu to rozmluvila, že je již pozdě večer, že pošle pro ně hned ráno. Přání bratrancovo ji naplnilo starostmi. Nešla ze světnice, až usnul, a pak ještě sedla si opodál postele hlídajíc ho za svitu lampičky.

Bylo již hezky pozdě, když vstala ke stolu, kde měl registra gardová a své papíry. O klíčku jako o všem věděla. Otevřela opatrně stůl a za nedlouho v něm našla složený papír, poslední bratrancovu vůli. Věděla o ní; bylať sepsána z jejího popudu a na její prospěch, ustanovujíc ji za hlavni dědičku. —

Vzavši ji ze stolu, uschovala ji opatrně a teprve pak si šla lehnout.

Noc nepřinesla Emanovi úlevy. Ráno mu nebylo lip. Ptal se po Petrovi; Frony odvětila, že mu vzkázala, že neví, proč nejde, snad že se mu nechce.

Nemocný umlkl. Sestřenice zaměstnávajíc se opodál, pozorovala ho, jak je přepadlý, a napadlo jí, že tentokráte ulehl snad naposled. Nač chce Petra, nač sekretáře? Měla tušení, že se to týká poslední vůle. Chtěla zameziti všelikou změnu, proto nezavolala Petra ani sekretáře čekajíc, až snad bude s Emanem hůře, až by nemohl nic měniti.

Za chvíli se bratranec znovu ptal po Petrovi a posílal ji, aby šla pro něj, a také aby vzal Františka s sebou, že by je rád viděl. Frony vyšla ven, ale ne do sousedství. Vrátivši se, zahledla bratrance u stolu, přehrabávajícího se v papírech.

Byl všechen žlutý, zapadlé oči byly kalné... Teď je po Froně obrátil.

„Kde je poslední vůle?“ tázal se ji, rychle oddychuje.

Tvářila se, jako by ani dobře nerozuměla, pak děla, že on ji uschoval, že ji od té doby, co ji napsal, ani okem nespatřila. — A již, an se stal velmi neklidným a rozčileným, ho chlácholila, aby šel do postele, že mu to škodí, aby si raději odpočinul, však že se ten papír najde —

„Ne, ne — hledej hned. — Tys ho uschovala, viď — Dej mi ho — chci ho —“ a pohnul rukou k velitelskému pohybu.

„Nač to potřebuješ — Co pak chceš ještě něco připsat?“

„A kdybych chtěl — papír patří mně — hledej!“

Umlkl slabostí a únavou, a dosti namáhavě došel k posteli.

Frony zatím hledala ve stole, ale nadarmo; pak vyšla nahoru „na pokojíček“ hledat . . .

Jen vyšla, Eman vstav, oblekl svrchník a šel za ní ven. Na sini zaslechl její hlas na schodech. Něco tam staré děvečce nařizovala. Toto však Eman zaslechl docela jasně:

„Kdyby tě posílal k Petrovi, nechoď hned, ale řekni mně to — A kdyby se tě kdo ptal, jak mu e, že skoro již dobře —“

Emanovi brada poklesla, až se mu ústa pootevřela. Stál tak na okamžik, any se mu nohy chvěly, pak vyšel ven na dvorec. — Byl krásný den, jarní vzduch svěží a čistý, na nemocného až silný. Dech se mu zatajil. Ohlížel se; v tom hlasy, veselé dětské hlasy se ozvaly, a z nich jeden poznal — Františkův. Hoši se hnali z konce sousedovy zahrady, a již se blížili. Eman kýval na Františka. Ten přiběhnuv a spatřiv strýce o plot se opírajícího, až se lekl. Tak byl strýček všechen změněný.

„Františku — poslouchej —“ mluvil setník oddychuje si — „byl někdo — od nás — pro strýce — Petra —“

„Nebyl, já nevím —“

„Tak jdi — a řekni mu — aby hned přišel — a Chvála taky — toho ať zavolá — a ty taky —“

Hoch odskočiv od plotu, běžel jako kulka.

Setník se pak obrátil. Ještě jednou se na dvorci kolem rozhledl, pak vešel do světnice. V tom přišla Frony shora oznamujíc, že nemůže nic nalézti.

„Tak to nech — vždyť to nebude ze světa —“ Eman pojednou slévuje odvětil, a sedl na lavici ke stolu. Do postele se mu nechtělo. Žádal papír a inkoust. Frony přinesla papír; inkoustu nebylo dost, a že pošle pro jiný, oznamovala. A vyšla ven. Eman

hleděl za ní, pak jako by mu něco připadlo, otevřel zásuvku a vytáhl z ní křídu.

Frony neposlala pro inkoust; aby však hned nemusila bratranci vysvětlovati, co že ho nenese, zašla do kuchyně strojit oběd. — Ve světnici bylo ticho. Eman se neozýval.

Povyhledla z kuchyně také do světnice. Bylo jí divno, že sedí ještě u stolu. Pravou rukou opíral se o stolní tabuli, všecek jsa nad ní shrbeně skleslý. Ale nevšimla si toho hrubě. Myslila, že tak tuze seslábl. Jen kdyby vše mohla hodně protáhnout, i tu návštěvu i to psaní. Tušilať veliké nebezpečenstvi pro sebe. Po chvíli zaslechla ve světnici kroky a hluk. Vběhši tam, spatřila bratrance, an vstav od stolu, zapotácel se a že padl do náruči bratrance Petra, právě vstoupivšího. Kdo mu řekl!

Dovedl, ba spíše donesl nemocného do postele. V tom vstoupil sekretář s Františkem. Nemocný, kolem něhož se všichni skupili, byl jako bez sebe. Teprve za chvíli se vzpamatoval. Petra poznal i sekretáře. Chtěl podati jim ruku, ale nemohl. V tom Petr postrčil Františka, jenž stál opodál všechen ustrašen, do předu — Tváří nemocného svitlo, a přese rty zavanulo mu:

„Na — stole — má poslední vůle —“

Slyšeli to všichni.

Sekretář se tam ihned obrátil, Frony tam zrovna skočila. Na bílé jasanové tabuli bylo něco křídou napsaného. Papír nikde. Jen první slova přečetla, a již vztáhla ruku, aby to smazala — ale v tom ji sekretář chytil za ruku.

Vzpírala se, ale jak ji připomenul svědky a soud, zarazila se a všecka zsinalá ustoupila od stolu.

Sekretář vyzvedl tabuli a postavil ji u lože nemocného.

Frony už zatím zmizela. Vyběhla ven, všecka od sebe. V sousedstvu strhla pokřik, co se u nich děje — jaké násilí jí a bezpráví — —

Za chvíli po té chvátal „na plackomando" kněz s Pánem Bohem, a té chvíle odnášeli dva sousedé, provázeni jsouce sekretářem, tabuli stolní nahoru do pokojíka někdy Petrova. Tam, nežli ji uložili, si ji přečetli. I bylo na ní psáno:

„Ustanovuju svou poslední vůlí při dobrém rozumu a smyslech, aby jmění mé si rozdělili příbuzní rovným dílem, ale tak aby díl na polích sestřenice Frony, mé hospodyně, připadl po její smrti Františkovi, vnuku bratrance mého Tomana. — Tělo mé aby beze vší slávy pohřbeno bylo, jen tenkrát, kdyby se ohled na mé zásluhy brál, ať mu poslední čest prokážou — Emanuel Kmínek, hejtman národní gard..."

Sekretář čta toto, v duchu se bezděky usmál a řekl si: „To je Eman —" Nahlas pak dodal:

„To je moudré — Ale Froně bych byl tolik neodkázal."

Pak dobře zavřev a dav zavolati ke dveřím strážníka sešel dolů — Na setníka šly již smrtelné mrákoty, a za chvíli, povztyčiv se a rozhlednuv se, sklesl zase do peřin a vypustil ducha.

XIV.

Frony se sice vytasila poslední vůlí na papíře psanou. Ale ona poslední na tabuli, dvěma a více svědky ověřená, platila. Nezbylo, neżli se spokojiti a narovnati se. Sekretář měl za to její smrtelné zášti. On však se proto nic nesoužil, těšě se, že pomohl bezděky sirotkovi, na nějž v papírové poslední vůli Eman jen málem pamatoval, a dobrému příteli. Na toho teď uhodil přímo, aby se vyznal. A Petr ne-

zapřel, jak se uvolil zaplatit čtyři sta zlatých a proč. Nyní se břemene toho rázem zbavil, moha z podílu ostatek zaplatiti.

S Frony učiniv porovnání stran dědictví, převzal stavení i pole, jež jemu i Františkovi připadla.

Frony ovšem ve zlosti řekla:

„Vida, nejprve krejčí, pak oficír a teď sedlák —“

Ale Petr Kmínek byl spokojen. Z pozůstalosti bratrancovy vyžádal si na něm sekretář onen seznam gardový, kdež slušně přimaloval křížek u setníka Emanuela Kmínka, jehož pohřeb slavně vykonán přes to, že se nebral ohled na jeho zásluhy.

Když se vše urovnalo, řekl jednou Chvála Petru Kmínkovi, ani seděli, bylo v létě, u starého Šrámka:

„Teď bys se mohl oženit.“ Řekl to vesele.

„Mám dost jedněch námluv,“ odvětil Kmínek bez žertu. „A mám už také syna.“

„A z toho budeš mít víc radosti, nežli by bývalo z té ženitby, víš —“ To řekl sekretář zcela vážně a dodal:

„A co, ona, setníková —“

Kmínek se zasmušil.

„Nedávno mi zase jednou po dlouhém čase psala. Oznámila mi, že se dal Eugen na vojnu. A ona že je pořád stonavá —“

„Vojenská kázeň, na takového panáčka — hm — nevím, není-li již pozdě — Ale tam bude teprve potřebovat peněz —“

Kmínek mlčky přisvědčil, než nepochlubil se, že asi dostává, a to od matky. Tať mu jistě posýlá z toho, co on, Petr Kmínek, tajně, aby nezvěděla, že to od něho, jí poslal.

„A nechme té smutné kapitoly. Raději o něčem veselém,“ zvolal Chvála. „O dětech — Brachu milý, teprve uvidíš, jaká to radost zvedené děti. Já se už

na své hochy těším, až přijdou teď na vakace, až si s nimi zazpívám," tu pohladil si knoflíky své čamary a pak vjel si rukou do šedin — „víš tu mou z osmačtyřicátého:

K svornosti volá čas nynější,
svobody svatá korouhev,
kdo pravý Čech, ten ukonejší
v rozhodných dobách dávný hněv."

Tak notuje přiťukl Petru Kmínkovi, až se starý, bručivý Šrámek v koutě u kamen vytrhl ze dřímoty.